Apare la 15 a fiă-căreĭ luni.

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEĬ TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUĬ ROMÂNŬ.

Nrulŭ 10. SIBIIŬ, 15 OCTOMBRE 1890. **Anulŭ XXI.**

AURELIANŬ ÎMPĔRATULŬ ȘI RETRAGEREA SA DIN DACIA.

Acestŭ punctŭ istoricŭ e încă obscurŭ și dubiu, deși evenimentulŭ e de mare însemnătate nu numaĭ pentru istoria generală ci și pentru istoria specială a Românilorŭ. George Șincai și Petru Maiorŭ, carĭ aŭ scrisŭ istoria românéscă, maĭ multŭ aŭ atinsŭ, decâtŭ aŭ pertractatŭ evenimentulŭ, — dar unŭ opŭ istoricŭ, destinatŭ pentru istoria unuĭ poporŭ, nicĭ că se póte lăți la pertractarea specială a unuĭ evenimentŭ istoricŭ.

Asupra evenimentuluĭ acestuia, adecă: a retrageriĭ luĭ Aurelianŭ din Dacia, e cértă între scriitoriĭ românĭ și străinĭ, și pare că cérta a apucatŭ de a avé însemnătate istorică. Objectulŭ certeĭ e, că scriitoriĭ străinĭ ḑicŭ, cumcă Aurelianŭ împĕratulŭ pe toțĭ Romaniĭ, colonisațĭ prin Trăianŭ în Dacia, i-a scosŭ și i-a mutatŭ în Mesia (Moesia), (aḑĭ Bulgaria și Serbia); eară scrietoriĭ noștri ḑicŭ, că Aurelianŭ nu a mutatŭ pe toțĭ Romaniĭ din Dacia, că aci aŭ maĭ remasŭ Romanĭ.

Fiind-că scriitoriĭ românĭ încă nu aŭ pertractatŭ câtŭ maĭ precisŭ acésta întrebare, — de altă parte scriitoriĭ străinĭ nu și-aŭ datŭ truda, ca prin studiĭ serióse să-și demustre părerea, amŭ cugetatŭ că eŭ să lămurescŭ evenimentulŭ acesta, după putință — câtŭ maĭ precisŭ.

Eŭ nu daŭ întrebăriĭ acesteia vr'o însemnătate politică séŭ de interesŭ naționalŭ; eŭ o ținŭ simplu de o cestiune academică; întru atâtŭ dară, încâtŭ sciința istorică și adevĕrulŭ

în istoriă pretindŭ lămurire, m'amŭ ocupatŭ de cestiune. — Dar nu potŭ începe de-a dreptulŭ la pertractarea cesstiunii, pentrucă pentru priceperea eĭ *e de lipsă ca sĕ cunóscemŭ epoca luĭ Aurelianŭ, şi epoca premergĕtóre,* ca să putemŭ judeca asupra evenimentuluĭ mare.

Nu a fostŭ poporŭ în lume, ca poporulŭ romanŭ vechiŭ, carele cu virtuţile bărbătescĭ şi familiare să-şĭ fiă datŭ unŭ caracterŭ aşa de strălucitŭ şi pe acelŭ timpŭ să fundeze imperiulŭ celŭ maĭ mare din lume, în treĭ părţĭ ale lumiĭ, în Europa, Asia şi Africa. În caracterulŭ unuĭ Romanŭ adeveratŭ se cuprindea virtutea bărbătéscă şi morală, demnitatea şi majestatea omenéscă!

Aşa a fostŭ Romanulŭ, deosebĭ pe timpulŭ republiceĭ, dar maĭ alesŭ dela Iuliu Cesare încóce s'aŭ începutŭ intenţiunile, s'aŭ rădicatŭ ambiţiunile singuraticilorŭ, ca puterea republiceĭ să o apuce într'o mână, în mână unuĭ monarchŭ. Acésta încă nu era unŭ reŭ, pentrucă Augustŭ, chiar primulŭ împĕratŭ a doveditŭ, că unŭ imperiu mare se póte conduce bine şi de unŭ monarchŭ, că liniştea publică e maĭ sigură şi că popórele potŭ fi fericite.

Acésta s'a doveditŭ şi prin imperiulŭ maĭ multorŭ împĕraţĭ următorĭ.— Dar puterea nemărginită şi avuţia mare, adunate în mâna unuĭ împĕratŭ, — pe împĕraţĭ adeseorĭ i-aŭ demoralisatŭ din multe puncte de vedere, şi aŭ însufleţitŭ pe ómeniĭ ambiţioşĭ, ca să pună mâna pe împĕrăţiă. Pentru acésta urméză timpulŭ tristŭ, că abea móre vre-unŭ împĕratŭ cu mórte naturală, ci e ucisŭ de revoltătoriĭ ambiţioşĭ; şi carĭ scapă deocamdată, stêrpescŭ pe lacomiĭ la împĕrăţiă, stêrpescŭ familiele şi pe ajutătoriĭ lorŭ, — şi tronulŭ imperiuluĭ romanŭ se spurcă neîncetatŭ de sânge. Urméză unŭ usŭ grosavŭ şi de demoralisarea armateĭ, — că armata, deşi în Roma este împĕratŭ, proclamă pe altulŭ de împĕratŭ, ba uneorĭ armatele singulare proclamă maĭ mulţĭ împĕraţĭ. Şi dacă armata e depravată, imperiulŭ trebuia să cadă. Senatulŭ celŭ odată cu autoritate mare în lume, încâtŭ unŭ senatorŭ

era adoratŭ de regiĭ supuşi, e silitŭ să recunóscă şi pe alŭ doilea împĕratŭ séŭ urméză resboiŭ civilŭ între cetăţeniĭ imperiuluĭ, între fraţi.

Starea imperiuluĭ romanŭ, din epocă în epocă a totŭ decăḑutŭ! ba pe timpulŭ luĭ Gallianŭ împĕratulŭ, 261—268 după Christosŭ 18 împĕraţi şi-aŭ ridicatŭ capulŭ de odată, şi precum ḑice (Carolŭ Rotteck III. pag. 49) cu câţiva rebelĭ de maĭ nainte şi câţiva de maĭ târḑiu, 30 de tiranĭ s'aŭ ridicatŭ asupra Romeĭ, asupra imperiuluĭ romanŭ.

În acésta epocă a domnitŭ împĕratulŭ Aurelianŭ dela 270 până la 275 după Christosŭ. În contra luĭ s'a ridicatŭ Tetricŭ, carele a cuprinsŭ şi domnitŭ Gallia, Spania şi Britania, şi Firmŭ carele s'a făcutŭ împĕratŭ în Egipetu. Eduard Gibbon, vestitulŭ istoricŭ englesŭ (Geschichte des römischen Reiches II p. 16) ḑice: Imperiulŭ luĭ Aurelianŭ a ţinutŭ numaĭ 4 anĭ şi 9 lunĭ, dar fiă-care momentŭ alŭ acestuĭ periodŭ scurtŭ a fostŭ însĕmnatŭ prin unŭ evenimentŭ mare. Elŭ a încheiatŭ resboiulŭ goticŭ, a bătutŭ pe Allemanĭ, carĭ aŭ năvălitu în Italia, a mântuitŭ Gallia, Spania şi Britania de silniciile luĭ Tetricŭ, a nimicitŭ superba monarchiă, ce Zenobia în orientŭ a înfiinţat-o pe ruinele greŭ cercetatuluĭ imperiŭ. La pag. 50 ne spune: Lucrătoriĭ dela monetăria din Roma s'aŭ resculatŭ şi s'a începutŭ rĕsboiulŭ civilŭ. Revoltătoriĭ în fine fură bătuţi, dar aŭ căḑutŭ 7000 de ostaşi romanĭ, a căroruĭ garnisóna a statŭ de regulă în Dacia şi d'alungulŭ Dunării. [1]) Apoĭ pe lângă atâtea necasurĭ Aurelianŭ fu silitŭ să mérgă la óstea, ce purta resboiŭ în contra Persilorŭ la resăritŭ, — dar ací ómeniĭ seĭ aŭ ucisŭ pe Aurelianŭ.

Împărecherile pentru împĕrăţiă încă nu eraŭ reulŭ celŭ maĭ mare pentru imperiŭ, dar reulŭ s'a începutŭ, când atare ambiţiosŭ a luatŭ în soldŭ pe inimiciĭ din afară de imperiŭ,

[1]) Se citézĕ o epistolă a luĭ Aurelianŭ carele pe ostaşiĭ luptătorĭ în contra lucrătorilorŭ 'ĭ numesce Hiberi Riparienses, Castrianĭ şi Dacisci (sub Ripariensĭ de bună samă sĕ înţelegŭ garnisónele dela ţĕrmuriĭ Dunăriĭ, eară sub Daciscĭ garnisóne din Dacia).

şi când némuri străine cu oşti mari s'aŭ rădicatŭ ca să risipe imperiulŭ romanŭ, — şi resbóiele se purtaŭ totŭ în acelŭ timpŭ la mai multe margini ale imperiuluĭ.

Creḑêndŭ, că amŭ datŭ o ideă destulŭ de chiară despre epoca luĭ Aurelianŭ, să trecŭ acuma la întrebarea despre retragerea luĭ Aurelianŭ din Dacia.

Unŭ istoricŭ romanŭ, cu numele Eutropiu a scrisŭ opulŭ istoricŭ: *„Breviarium historiae romanae"*. Opulŭ luĭ începe cu fundarea Romeĭ, 753 de anĭ ant. Christ. şi încheiă cu Iovianŭ împĕratulŭ la anulŭ 363 după Christosŭ. După Iovianŭ, la anulŭ 364 a urmatŭ împĕratulŭ Valente şi Eutropiu a trăitŭ şi sub acestŭ împĕratŭ, barem vr'o câţiva anĭ, pentrucă Eutropiu opulŭ seŭ 'lŭ dedică luĭ Valente scriêndŭ: „Domino Valenti Maximo, perpetuo Augusto" şi din vorbele dedicaţiuniĭ se vede, că Eutropiu a scrisŭ opulŭ seŭ la îndemnulŭ séŭ porunca luĭ Valente, căcĭ ḑice: „Res romanas ex voluntate mansuetudinis tuae ab urbe condita, ad nostram memoriam."

Lexiconulŭ de conversaţiune alŭ luĭ Meyer ni spune, că Eutropiu a fostŭ magister memoriae, adecă: scrietorŭ, secretarŭ alŭ împĕratuluĭ, — că Eutropiŭ sub Iulianŭ Apostata (a domnitŭ 355—363 după Christosŭ) la anulŭ 363 a luatŭ parte la resboiulŭ în contra Persilorŭ, şi că a muritŭ verosimilŭ pela 370 după Christosŭ. Dar cumcă a luatŭ parte în resboiulŭ amintitŭ, însuşĭ Eutropiu o mărturisesce în lib. X, cap. XVI ḑicêndŭ: cui expeditioni ego quoque interfui.

Décă Eutropiu la 363 după Christosŭ s'a pututŭ ostí, elŭ a trebuitŭ să se nască după anulŭ 300 după Christosŭ, şi astfelŭ la anulŭ 270—275 după Christosŭ, când a domnitŭ Aurelianŭ, elŭ nu a fostŭ martorŭ ocularŭ alŭ retrageriĭ luĭ Aurelianŭ şi nu a scrisŭ din esperinţa propriă. Şi e de minune, că despre aşa evenimentŭ mare nu a scrisŭ nime, carele să fiă fostŭ comtipuranŭ luĭ Aurelianŭ şi să fiă vĕḑutŭ, séŭ celŭ puţînŭ să se fiă provocatŭ la aceia, carĭ aŭ luatŭ parte la retragere.

Eutropiu are treĭ date de însemnătate despre Dacia; — nulŭ din timpulŭ luĭ Traianŭ 98—117 şi Hadrianŭ 117—138 după Christosŭ; altulŭ din timpulŭ luĭ Liciniu Gallienŭ 261—268 după Christosŭ; alŭ treilea despre Aurelianŭ 270—275 după Christosŭ.

Eutropiu în lib. VIII. cap 2 despre *Traianŭ* ḑice: „Dacia, după-ce a învinsŭ pe Decebalŭ, a supus-o, preste Dunăre s'a făcutŭ provinciă în aceĭ agri, ce acuma 'i au Taifaliĭ, Victofaliĭ şi Thervingiĭ. Acea provinciă are în împrejurulŭ seŭ de ḑeceorĭ o sută de miĭ de paşĭ [2])". Despre *Hadrianŭ* în lib. VIII cap VI scrie: „După-ce a muritŭ Traianŭ, Aeliŭ Hadrianŭ, carele învidiândŭ gloria luĭ Traianŭ, de locŭ a părăsitŭ treĭ provinciĭ, ce le adause Traianŭ, şi ostile le-a revocatŭ din Assyria, Mesopotamia şi Armenia, şi a vrutŭ, ca hotarulŭ împeriuluĭ să fiă Euphratŭ. Hadrianŭ a avutŭ intenţiune, totŭ aceea de a face cu Dacia, dar amiciĭ l'aŭ înspăimêntatŭ, ca nu cumva mulţĭ cetăţenĭ romanĭ să se tradeze bărbarilorŭ, de aceea, pentrucă Trăianŭ, după ce a învinsŭ Dacia, din tótă lumea romană a transferatŭ acolo, mulţime nemărginită de ómenĭ, pentru de a cultiva agriĭ şi cetăţile, căcĭ Dacia prin resboiulŭ îndelungŭ ţênetorŭ alŭ luĭ Decebalŭ, a fostŭ stórsă de bărbaţĭ" [3]).

Despre *Gallienŭ* împĕratulŭ scrie în lib. IX. cap VIII că în timpulŭ seŭ: „Dacia, carea de Traianŭ dincolo de Dunăre a fostŭ alăturată (adecă împeriuluĭ romanŭ) a fostŭ lăsată din mânĭ" [4]).

---

[2]) Eutropius Breviarium historiae romanae, ediţiunea luĭ Johann David Buchling, Viena 1816. lib. VIII. cap. 2 Daciam, Decebalo victo subegit, provincia trans Danubium facta in his agris, quos nunc Taifali habent et Victofali et Thervingi. Ea provincia decies centena millia in circuitu tenet.

[3]) Eutropius lib. VIII cap. VI. Defuncto Traiano, — Hadrianus, qui gloriae Traiani invidens, statim provincias tres reliquit, quos Traianus addiderat, et de Assyria, Mesopotamia et Armenia revocavit exercitus, ac finem imperii esse voluit Euphratem. Idem de Dacia facere conatum amici deterruerunt, ne multi cives Romani barbaris traderentur; propterea, quod Traianus victa Dacia ex toto orbe romano infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas. Dacia enim diuturno bello Decebali viris fuerat exhausta.

[4]) Eutropiu lib. IX. cap. VIII. Dacia, quae a Traiano ultra Danubium fuerat adjecta, amissa est.

Facŭ observaţiunea, că se scrie „dincolo de Dunăre“ pentrucă Eutropiu era în Byzanţŭ orĭ în Roma, — şi dincolo de Dunăre, se repetesce şi la alţĭ scrietorĭ, decĭ totŭdeuna se înţelege partea de a stânga Dunărĭĭ.

Eară despre *Aurelianŭ* în lib. IX, cap. XV scrie: Provincia Dacia, ce Traianŭ o făcŭ dincolo de Dunăre, a părăsit-o, după ce totŭ Illyriculŭ şi Moesia s'a devastatŭ, desperându de a o puté reţîné; şi dupăce a adusŭ pe Romani din cetăţile şi agriĭ Dacieĭ, i-a aşeḑatŭ în Moesia de mijlocŭ şi aceea a numit'o Dacia, ce acum împarte doue Moesiĭ, şi e drépta Dunărĭĭ curĕtóre în Mare, când maĭ nainte a fostŭ (Dacia) de stânga (Dunărĭĭ) [5]).

Sub *„doue Moesiĭ“* înţelege Moesia carea a fostŭ împărţită în superióră (unde aḑĭ e Serbia) şi în inferióră (unde aḑĭ e Bulgaria şi Dobrogia; partea acésta cândva şi Scythia minor).

Eacă ce spune Eutropiu despre ceva, ce s'ar fi întemplatŭ aprópe cu 100 de anĭ maĭ nainte de ce a scrisŭ. Ceialalţĭ historicĭ romanĭ, carĭĭ scriŭ despre cestiunea acésta sûntŭ contimpuranĭ luĭ Eutropiŭ în câţiva anĭ, şi aŭ muritŭ maĭ târḑiŭ; ceialalţĭ toţĭ asemene nu aŭ veḑutŭ evenimentulu ci datele, acuşĭ maĭ multe, acuşĭ maĭ puţine, le-aŭ împrumutatŭ din opulŭ luĭ Eutropiu, şi din capulŭ lorŭ.

Alŭ doilea istoricŭ romanŭ *Sextus Aurelius Victor* a scrisŭ: Historiae romanae breviarium. În partea „de Caesaribus“ a scrisŭ dela Augustŭ † 14 după Christosŭ, până la Iovianŭ 362 după Christosŭ; în partea „Epitome de vita et moribus imperatorum, a scrisŭ şi despre Teodosiu celŭ mare, carele a muritŭ la anulŭ 394 după Christosŭ aşa dară Sextus Aurelius Victorŭ a trăitŭ şi după mórtea luĭ Eutropiu.

Sextus Aurelius Victorŭ în partea „de Caesaribus“ scriendŭ despre faptele împĕratuluĭ Liciniŭ Gallien, carele a domnitŭ

[5]) Eutropiu lib. IX cap. XV. Provinciam Daciam, quam Traianus ultra Danubium fecerat, intermisit, vastato omni Illyrico et Moesia, desperans eam posse retineri; abductosque romanos ex urbibus et agris Daciae, in media Moesia collocavit; adpellavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit et est in dextra Danubio in mare fluenti, cum antea fuerit in laeva.

dela 261 până la 268 după Christosŭ dice: „Şi s'aŭ lăsatŭ din mâni (s'aŭ părăsitŭ) acele ce Trăianŭ, le câştigase dincolo de Dunăre. [6]) Despre retragerea luĭ Aurelianŭ şi mutarea Romanilorŭ în Moesia nu amintesce nimicŭ, deşi elŭ s'a folositŭ de opulŭ luĭ Eutropiu, ba unele le-a primitŭ din cuvêntŭ în cuvêntŭ. [7]) Póte că a avutŭ atare îndoélă şi nu a priceputŭ cestiunea.

Dar şi alţĭ scrietorĭ s'aŭ folositŭ de Eutropiu. Lexiconulŭ de conversaţiune a luĭ Meyer dice: Opulŭ pentru scurţimea şi folosibilitatea luĭ a aflatŭ multă complăcere, a fostŭ folositŭ de Hieronimŭ Prosper Aquitanus Cassiodorus, Sextus Rufus, Orosius şi de scrietoriĭ de chronicele evuluĭ mediu. [8]) Lucru naturalŭ, ca acelŭ scrietorŭ din timpŭ maĭ târdiŭ şi acelŭ cetitorŭ de aḑĭ, carĭ nu aŭ studiatŭ insemnătatea isvórĕlorŭ pentru datele citate, află atâţĭ autorĭ, carĭ scriŭ totŭ despre acelŭ objectŭ, — şi nefăcêndŭ critica de lipsă, trebuie să crédă tóte, séŭ multe.

Alŭ treilea scrietorŭ istoricŭ *Flavius Vopiscus* din Syracusa. Acesta a trăitŭ în secululŭ alŭ 4-lea după Christosŭ, dar timpulŭ vieţiĭ luĭ nu s'a pututŭ constata. Acestŭ istoricŭ 'şĭ începe opulŭ seŭ chiar cu Aurelianŭ, 270—275 după Christosŭ, şi-lŭ încheiă cu Caesariĭ Numerianŭ şi Carinŭ, adecă până la 284 după Christosŭ, când s'a începutŭ imperiulŭ luĭ Diocletianŭ.

Flaviu Vopiscus în cap. 39 scrie despre Aurelianŭ: „Când (Aurelianŭ) a vĕḑutŭ, că Illyriculŭ e devastatŭ şi Moesia e

---

[6]) Sext. Aureliu Victorŭ de Caesaribus pag. 288. Et amisa trans Danubium, quae Traianus quaesierat.

[7]) Ediţiunea ce amŭ folosit-o e tipărită în Lugdunum Batavorum şi provĕḑută cu notele luĭ Schott, Machaucus, Vinetus, Lipsius, Causabonius, Gruter etc şi acestia p. e. la pag. 284 nota 2, 285 nota 1 şi 2, 287 nota 1, 295 nota 1, 305 nota 9, şi alte multe arétă, că Aurelius Victorŭ s'a folositŭ de Eutropiu, ba iclŭ cole citéză espresiunĭ asemenĭ din Eutropiu.

[8]) Meyers Conv.-Lex. la Eutropius. Das Werk fand wegen seiner Kürze und Brauchbarkeit vielen Beifall, wurde von Hyeronimus, Prosper Aquitanus, Cassiodorus, Sextus Rufus, Orosius und Chronikenschreibern des Mittelalters fleissig benützt.

perdută, Dacia, provincia de preste Dunăre, înființată (Dacia) de Traianŭ, rădicândŭ óstea și pe *provinciali,* a lăsat'o desperândŭ de a o putê reținé; și ducêndŭ din ea (Dacia) *popórele,* le-a aședatŭ în Moesia, și acésta a numit'o Dacia sa (Aureliană) ce acuma imparte douĕ Moesiĭ" (superióra și inferióră. [9])

Celŭ ce combină textulŭ luĭ Eutropriu cu a luĭ Vopiscŭ, se va convinge că și acesta s'a folositŭ de Eutropiu, că în sensulŭ strictŭ e decopiatură, dar icĭ colo a alteratŭ espresiunile și chiar și înțelesulŭ, ca și când arŭ fi vrutŭ să dovedéscă, ca elŭ scie ceva maĭ bine decâtŭ Eutropiu.

Alŭ patrulea istoricŭ e *Sextus Rufus Festus,* a scrisŭ „Breviarium rerum gestarum populi romani" și opulŭ l'a dedicatŭ imperatuluĭ Valente, carele a domnitŭ dela 364 până 378 după Christosŭ. În urmare Rufus e născutŭ în secululŭ alŭ 4-lea după Christosŭ și debună samă a muritŭ după anulŭ 364. Elŭ scriă în capulŭ VIII despre Aurelianŭ așa: „Traianŭ a învinsŭ pe Dacĭ sub regele Decebalŭ și Dacia de peste Dunăre pe pămêntŭ barbarŭ, a făcut'o provinciă, carea în încungiurulŭ eĭ a avutŭ de ₫eceorĭ o sută de miĭ de pașĭ, dar sub împĕratulŭ Gallienŭ a fostŭ părăsită, și prin Aurelianŭ strămutândŭ de aicĭ pe romanĭ, s'a făcutŭ dóue Daciĭ în ținuturile Mesieĭ și a Dardanieĭ [10]).

Alŭ cincilea istoricŭ romanŭ e *Paulus Orosius;* opulŭ luĭ se întituléză: Historiarum libri VII și a scrisŭ în contra păgânilorŭ. Paulŭ Orosius s'a născutŭ pela 390 după Christosŭ

---

[9]) Flavius Vopiscus cap. 39. Cum (Aurelianus) vastatum Illyricum, ac Moesiam deperditam videret, provinciam trans Danubium Daciam a Traiano constitutam sublato exercitu ac provincialibus reliquit, desperans eam posse retineri; abductosque ex ea populos in Moesiam collocavit, appellavitque suam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit.

[10]) Sextus Rufus Festus cap. VIII. Traianus Dacos sub rege Decebalo vicit; et Daciam trans Danubium, in solo barbarico provinciam fecit; quae in circuitu decies centena millia pasuum habuit; sed sub Gallieno imperatore amissa est, per Aurelianum translatis exinde romanis, duae Daciae in regionibus Moesiae (ac Dardaniae) factae sunt. Ediținea luĭ Christof. Cellarius. Halle 1715. Se constatéză, că „ac Dardaniae" e adausŭ de Cellariŭ.

în Spania şi a fostŭ preotŭ crestinŭ, eară opulŭ luĭ se estinde până la anulŭ 410 după Christosŭ, decĭ a muritŭ în secululŭ alŭ V-lea. În lib. VII cap. 22 la anulŭ Romeĭ 1010, adecă 257 după Christosŭ scrie despre împĕratulŭ *Valerianŭ,* carele a domnitŭ 253—261 după Cristosŭ, următórele: Alemaniĭ străbătătorĭ prin Galliĭ (ţerĭ) aŭ trecutŭ şi în Italia; Grecia, Macedonia, Pontulŭ prin inundaţiunea Goţilorŭ, se stergŭ, eară Dacia preste Dunăre spre vecie se ia (se apucă dela Romanĭ [11]).

Astfelŭ acestŭ istoricŭ, pune perderea Dacieĭ *pe timpulŭ luĭ Valerianŭ* 253—261 după Christosŭ, ceva de totŭ contrarŭ aserţiunilorŭ celoralaltĭ; eară în lib. VIII cap 23 despre Aurelianŭ scrie ceva curiosŭ faţă cu celelalte date şi anume: „La anulŭ Romeĭ 1027, Aurelianŭ alŭ 29-lea (împĕratŭ) câştigândŭ imperiulŭ l'a ţinutŭ 5 anĭ şi 6 lunĭ; a fostŭ bărbatŭ fórte escelentŭ în causele militare. Întreprinzêndŭ espediţiune la Dunăre, pe Goţĭ în bătăĭ maĭ că i-a dripitŭ, şi imperiulŭ romanŭ l'a aşedatŭ în hotarele vechĭ. [12])

Dar acestŭ datŭ se referéză la primele bătăĭ, căcĭ întru adevĕrŭ Aurelianŭ a fostŭ avutŭ şi învingere asupra Goţilorŭ.

Amŭ căutatŭ multŭ în istoriciĭ byzantinĭ, ca să vedŭ, că ce scriŭ eĭ despre retragerea luĭ Aurelianŭ din Dacia, dar numaĭ la *Georgios Syncellos* amŭ aflatŭ ceva amintire. George Syncellŭ, carele a muritŭ pela 800 d. Chr. a scrisŭ istoria generală şi a mânat'o până la anulŭ 285 după Christosŭ. Acesta în tom. II. pag. 721, scrie: „Aurelianŭ a domnitŭ 6 anĭ. Maĭ departe, Dacia cu numele luĭ Traianŭ (Dacia Traiană) fiindŭ lăsată, bărbaţilorŭ şi muierilorŭ le-a demândatŭ ca să locuiéscă în sînulŭ de mijlocŭ alŭ Mesieĭ; de acuma Mesiĭ, pe aceia (bărbaţĭ şi muierĭ) i-aŭ luatŭ împrejurŭ şi spaţiulŭ

[11]) Paulus Orosius lib. VII cap. 22 Alemani Gallias pervagantes etiam in Italiam transeunt. Graecia, Macedonia, Pontus Gothorum inundatione delentur. Nam Dacia trans Danubium în perpetuum sufertur.

[12]) Paulus Orosius lib. VIII cap. 23. Anno ab urbe condita 1027 Aurelianus vigesimus nonus imperium adeptus quinque annis et sex mensibus tenuit: vir industria militari excellentissimus. Expeditione in Danubium suscepta Gothos magnis praeliis profligavit, ditionemque romanam antiquis terminis statuit.

din mijlocŭ cu numirea nouă s'a chiematŭ Dacia (Aureliană“) [13]. Greculŭ ca să dică ceva noŭ şi să facă pe înţeleptulŭ, vorbesce despre *bărbaţi* şi *muieri*, strămuţaţi în Mesia, şi astfelŭ luĭ Eutropiu ĭ dă unŭ înţelesŭ vágŭ.

Georgie Şincai în Chronica Românilorŭ tom. I. pag. 4 se provócă încă la doĭ istoricĭ, la Calvisius şi Brietius. Scrutându şi pe aceştia amŭ aflatŭ că: *Sethus Calvisius* (proprie Kalwitz, némţŭ cu nume latinisatŭ) în „Opus chronologicum“ tipăritŭ la 1605 şi 1650 în Frankfurt, dice: „După aceea Aurelianŭ, Dacia ce Traianŭ a făcut'o provinciă, desperându de a o reţiné, a lăsat'o şi pe civiĭ romanĭ din ea i-a dusŭ în Mesia“ [14].

Eară *Philippus Brietius* a scrisŭ: Annales Mundi sive Chronicon universale şi opulŭ s'a tipăritŭ la Viena în 1727. Acestŭ Brietius a fostŭ preotŭ din céta Jesuiţilorŭ şi în tomulu alŭ 4-lea pag. 784 scrie: „Provincia Dacia, ce a fostŭ dat'o Traianŭ dincolo de Istru (Dunăre) a lăsat-o negându că e de folosŭ poporuluĭ romanŭ şi că a fostŭ causa multorŭ resbóie grozave, şi că acelŭ imperiu e bunŭ, nu care e mare ci care e maĭ sigurŭ“. [15]

Dar Calvisiu e scrietorŭ din secululŭ alŭ 17-lea, eară Brietius din alŭ 18-lea, şi astfelŭ eĭ nu aŭ nicĭ o valóre pentru evenimentulŭ retrageriĭ luĭ Aurelianŭ din Dacia. Celŭ din urmă adauge dela sine nesce principiĭ, ca şi când elŭ arŭ fi fostŭ auditŭ pe Aurelianŭ declarându-se asupra causeĭ retrageriĭ.

Decĭ eŭ aşa credŭ, că cu aceste amŭ esauriatŭ materialulŭ istoricŭ referitorŭ la cestiune şi nu e de nicĭ unŭ folosŭ

[13]) Georgius Syncellus tom. II pag. 721 în traducere latină: Dacia porro Traiani nomine, barbaris relicta, viros et mulieres sinum Mysiae (Moesiae) medium iussit incolere, Mysis nimirum eos hinc inde ambientibus, spatioque medio recenti dictione, Dacia vocato.

[14]) Sethus Calvisius pag. 501. Inde Aurelianus Daciam, quam Traianus provinciam fecerat, desperans de ea retinenda, reliquit, et romanos in ea civis in Moesiam deducit.

[15]) Philippus Brietius tom. IV pag. 784. Daciam provinciam, quam ultra Istrum constituerat Traianus, abjecit negans utilem esse populo romano et multorum bellorum inanium causam, et imperium illud esse bonum, non quod majus sed quod tutius.

de a me estinde baremŭ acuma la scrietorii mai târdiĭ, carii s'aŭ făcutŭ pe sine istorici față de noi, — dar și ei nu aŭ alte date, decâtŭ cele citate, însă se facŭ măiestri în întortocarea cuvintelorŭ luĭ Eutropiu.

Acum să trecŭ *la analisarea datelorŭ istorice cuprinse în Eutropiu* și *la cercetarea valoareĭ istorieĭ luĭ* referitóre la cestiune.

1. Îndată ce evenimentulŭ s'a întêmplatŭ la anii 270—275 sub Aurelianŭ, și Eutropiu a trăitŭ și după anulŭ 364 sub împĕratulŭ Valente; îndată ce scrietorii contimpurani de aĭ luĭ Aurelianŭ nu aŭ date despre evenimentŭ, — aserțiunile unuĭ scrietorŭ, carele după evenimentŭ scrie cam la 100 de anĭ, orĭ despre ce arŭ scrie, nu aŭ valórea unuĭ scrietorŭ, carele a veḑutŭ atare evenimentŭ séŭ celŭ puțînŭ a trăitŭ cu aceia, carĭ aŭ cunoșcința apriată despre evenimentŭ. — Darŭ în Epitropiu nu aflămŭ nicĭ o provocare la atare istoricŭ a căruĭ opŭ s'a perdutŭ, ear părți s'aŭ susținutŭ în excerpte la alți autorĭ, — precum în istoria Romanilorŭ vechĭ aflămŭ destule asemenĭ casurĭ.

2. Eutropiu în lib. IX. cap. VIII, ḑice despre timpulŭ împĕratuluĭ *Gallienŭ,* carele a domnitŭ la anii 261—268 după Christosŭ, că Dacia *omissa est:* lăsată, părăsită; apoĭ despre Aurelianŭ (270—275) lib. IX. cap. XV: *„Daciam intermisit,“* adecă a lăsatŭ, părăsitŭ Dacia. Astfelŭ, décă Galienŭ a fostŭ lăsat-o odată din mânĭ, Aurelianŭ nu o maĭ puté lăsa încă odată, căcĭ Eutropiu nicĭ nu ḑice că cineva a recuprins'o, dar combinândŭ acuma pe Paulŭ Orosiŭ, carele în lib. VIII cap. 22 scriendŭ despre Valerianŭ anii 253—261 după Christosŭ ḑice: „Dacia în perpetuo aufertur“ adecă Dacia pentru totdeuna se ia dela Romanĭ, — vedemŭ o mare dubiositate, că óre: Valerianŭ, Gallienŭ séŭ Aurelianŭ a părăsitŭ Dacia? Și astfelŭ Eutropiu e în contrarietate nu numaĭ cu sine ci și cu altŭ istoricŭ. Și fiindcă timpulŭ e o próptă de frunte a istorieĭ și timpulŭ se aduce în diferite moduri,

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ CLUJ ROMÂNIA

dubiositatea acésta nu e fără de înfluinţă şi asupra faptului istoricu, adecă: a părăsirii Dacieĭ.

3. Eutropiu despre Traianŭ, ḑice: Dacia, după-ce Decebalŭ a fostŭ învinsŭ, a supus'o, *provincia peste Dunăre a făcut'o în acestĭ agri, ce acuma 'ĭ ţînŭ Taifalĭĭ şi Victofalĭĭ şi Thervingiĭ.* Eutropiu nicĭ în punctulŭ acesta nu se esprimă curatŭ şi apriatŭ, — căcĭ ḑice cumcă provincia s'a făcutŭ în aceĭ agrii, ce 'ĭ ţînŭ popórele anumite, până ce, după adeverulŭ istoricŭ, provincia s'a făcutŭ din tótă Dacia, — dela Nistru până la Tisa, eară acele popóre amintite nu aŭ locuitŭ în tótă Dacia, carea şi chiar după Eutropiu a fostŭ de ḑeceorĭ 100,000 de paşĭ în cercululŭ seŭ.

Istoriculŭ romanŭ *Ammianus Marcellinus,* născutŭ la 330 după Christosŭ şi mortŭ la 390 după Cristosŭ în Roma, în istoria sa se estinde până la anulŭ 378 şi fiindcă Eutropiu a muritŭ pela 370 după Christosŭ, ambiĭ istoricĭ aŭ fostŭ încâtva şi contimpuranĭ.

Anulŭ 375 după Christosŭ e de insemnătate mare în istoriă, pentrucă atuncĭ aŭ năvălitŭ Hunniĭ asupra Goţilorŭ din Dacia şi aŭ imburdatŭ imperiulŭ goticŭ.

Ammianŭ Marcellinŭ în lib. 31 cap. 3 pag. 674 scrie pe largŭ despre venirea Hunnilorŭ, dar eŭ voiŭ estrage numaĭ acele referitóre la popórele înşirate de Eutropiu. Decĭ trecêndŭ Hunniĭ — ḑice Ammianŭ Marcellinŭ — prin regiunile (ţinuturile) *Alanilor,* pe carĭ *Greutungiĭ,* după usŭ i-aŭ numitŭ *Tanaite* pentrucă locuescŭ la rîulŭ *Tanais* (aḑĭ Don), Goţiĭ dându-se cu grije la o parte din calea Hunnilorŭ, aŭ ajunsŭ la rîulŭ Danaster (Nistru) între Ister (Dunăre) şi Boristenes (Dnipru). Aceste întêmplându-se peste speranţă aşa, învĕţatulŭ *Atanaricŭ* judele (după alţiĭ regele) *Thervingilorŭ* (unŭ tribŭ, o cétă de Goţĭ) s'a hotărîtŭ ca să stea pe locŭ şi să dea faţă cu Hunniĭ, şi pentru acésta şi-a pusŭ tabera aprópe de valea *Greutungilorŭ* (altŭ tribŭ séŭ cétă de Goţĭ). Dar Atanaricŭ de frica Hunnilorŭ dela sprencenele (la ape se înţelegu ţermurĭ nalţĭ), rîuluĭ Gerassus (aḑĭ Prutŭ) până la

Dunăre aŭ strîmtoratŭ (restrinsŭ) ţara *Taifalilorŭ* şi şanţurile le-aŭ ridicatŭ maĭ înalte.

Astfelŭ la anulŭ 375 după Christosŭ popórele gotice, *Taifalii* şi *Thervingii,* amintite de Eutropiu aŭ locuitŭ pe lângă Prutŭ şi dincolo la Nistru; earĕ Alaniĭ, carĭ asemenea aŭ fostŭ Goţĭ, şi pănă la Tanais. În urmare Taifaliĭ aŭ locuitŭ pe şesurile Prutuluĭ, earĕ Thervingiĭ, dincolo de eĭ. Locuinţa Victofalilorŭ nu e positivă, — dar pe lângă séŭ între ceialalţĭ Goţĭ.

Paulŭ Orosiu, carele a întinsŭ opulŭ seŭ pănă la anulŭ 410 după Christosŭ şi astfelŭ pentru anulŭ 375 a fostŭ contipuranŭ luĭ Marcellinŭ şi amêndoĭ martorĭ aĭ epoceĭ, în lib. VII. cap. 1. scrie: „Dela resăritŭ e Alania, în mijlocŭ *Dacia, unde* e şi Gothia“ [16]).

Astfelŭ la anulŭ 375, Gothia nu a fostŭ Dacia întrégă, ci Gothia a fostŭ numaĭ o parte a Dacieĭ, şi anume şesulŭ Valachieĭ între Carpaţĭ şi Dunăre şi Prutŭ şi preste Prutŭ pănă la Dnistru, decĭ Eutropiu reu se esprimă, când provincia întrégă Dacia o află în agriĭ popórelorŭ anumite. Dincolo de Gothia în munţĭ, în Ardélŭ spre Timiş şi Tisa, nu locuiaŭ Goţiĭ, ci Sarmaţiĭ, pentrucă Goţiĭ numaĭ în fuga de Hunĭ aŭ scăpatŭ în Ardélŭ, şi aŭ împinsŭ pe Sarmaţĭ maĭ multŭ spre apusŭ, la ce voiŭ revení în altŭ studiu.

4. Eutropiu lib. IX cap. 15 ḑice, că Aurelianŭ *„a scosŭ pe romanĭ din cetăţile şi agriĭ“* Dacieĭ. Flaviŭ Vopiscŭ cap. 39 scrie, că Aurelianŭ a ridicatŭ (séŭ scosŭ) *óstea* şi pe *provincialĭ* şi popórele din *Dacia.* Sext. Rufu Festu cap. VIII, scrie, că *Aurelianŭ a strămutatŭ de aci pe Romanĭ,* earĕ bizantinulŭ Georgiŭ-Syncellŭ că Aurelianŭ *„a scosŭ pe bărbaţĭ şi pe muierĭ“.* În fine Calvisiŭ ḑice că Aurelianŭ *„a scosŭ pe cetăţenii romanĭ“.*

[16]) Paulus Orosius lib. VII cap. 1. Ab Oriente Alania, in medio *Dacia, ubi et Gothia.* Lex. de convers. Meyer la Goţi spune: und die Goten zogen nach dem weiten Flachenland, das sich ost- und südwärts von den Karpathen an den Mündungen der Donau und den Gestaden des schwarzen Meeres ausdehnt. Sie besetzten die Länder, die früher Geten und Scythen bewohnt hatten.

Se vede apriatŭ, că e confusiune între scrietorĭ, că Aurelianŭ ce a scosŭ din Dacia? Şi e naturalŭ, că aceia, carĭ vreau, ca în Dacia să nu maĭ fiă remasŭ nicĭ piciorŭ de Romanŭ, datele ce le-amŭ citatŭ, le află de dovedĭ importante, cumcă în Dacia nu a remasŭ puiŭ de Romanŭ.

Décă i-a scosŭ, unde i-a dusŭ? Eutropiu ḑice că i-a aşeḑatŭ în „media Moesia“ adecă: Mesia din mijlocŭ (adĭ o parte din Serbia rĕsăriténă şi Bulgaria apusénă), Vopiscŭ spune, că i-a dusŭ în Mesia, — Rufŭ, că Aurelianŭ în ţinuturile Mesieĭ şi a Dardanieĭ a făcutŭ douĕ Daciĭ. Dardania a fostŭ o ţară dela muntele Scardus din Balcanŭ, spre améḑi între Illiria şi Tracia, cu reşedinţa Scupi. George Syncellŭ pe ceĭ scoşĭ i-a condusŭ în sinulŭ de mijlocŭ alŭ Mesieĭ.

În recensiunile ediţiuniĭ luĭ S. Rufŭ Festŭ de Cellariŭ se face nota, că Dacia luĭ Aurelianŭ a fostŭ împărţită: în *Mediteranea* (dela mijlocŭ) şi *Ripensis* (dela ţermuriĭ Dunăriĭ). La acésta ediţiune e adausŭ „Libellus Provinciarum romanarum“ în care se arată că Italia a fostŭ împărţită în 11 regiunĭ şi că împeriulŭ romanŭ afară de Italia a maĭ avutŭ 113 provinciĭ. Despre Dacia luĭ Aurelianŭ se observéză în acelŭ libelŭ: Departe se estinde acelŭ munte (Haemus adĭ Balcanŭ) şi desparte Dardania şi Mesia de Macedonia. Pentru acésta Dacia *mediterană* e situată în muntele Hemu şi în rădecinile luĭ, şi Dacia ce urméză e *Ripensis* (dela ţermuriĭ Dunărĭi“) [17]). Eară Cinnamŭ în lib. II. c. 13 arată, că Naissus (Nissa, adĭ Niş în Serbia) a fostŭ metropolea cetăţilorŭ dacice.

În acestŭ modŭ maĭ multŭ din formarea a duor Daciĭ în Mesia, adecă din consecuinţe se póte deduce retragerea lui Aurelianŭ, decâtŭ se póte dovedí prin atare datŭ istoricŭ.

[17]) Libellus prov. rom. e lucratŭ de Antonius Schonhovius (némţŭ cu nume latinisatŭ) şi cu referinţă la Dacia Aureliană notézĕ: Late vere excurrit mons ille (Haemi mons) atque etiam a Macedonia Dardaniam, Moesiamque distingit. Itaque Dacia Mediteranea in Haemo eiusque radicibus sita; et quae sequitur Dacia, est Ripensis.

Să scrutămŭ şi atare causă individuală a luĭ Aurelianŭ pentru înfiinţarea Dacieĭ Aureliene. Sex. Aureliŭ Victorŭ în Epitome pag. 92 ḑice: Aurelianŭ s'a născutŭ din tată de stare de mijlocŭ, şi precum povestescŭ uniĭ din colonulŭ luĭ Aureliu [18]) clarissimuluĭ senatorŭ, între Dacia şi Macedonia; eară Flaviŭ Vopiscŭ la cap. III, ne spune: Divulŭ Aurelianŭ e născutŭ — precum spunŭ maĭ mulţĭ — în Sirmiŭ din o familiă maĭ obscură însă precum vorbescŭ uniĭ, din *Dacia ripensa*. Dar eŭ 'mĭ aducŭ aminte, că amŭ cetitŭ unŭ autorŭ, carele a ḑisŭ, că Aurelianŭ s'a născutŭ din Mesia. La cap. 4. continuă Vopiscŭ: Mama luĭ Aurelianŭ, (după cum dovedesce Callicrates Tyrius unŭ scrietorŭ fórte învĕţatŭ alŭ Grecilorŭ) a fostŭ preutésa templuluĭ *sóreluĭ* (ḑeuluĭ Sóre) în acelŭ satŭ, în care locuiaŭ părinţiĭ luĭ. E primitŭ de doveditŭ, că Aurelianŭ s'a născutŭ în Mesia, — şi póte că şi Aurelianŭ a avutŭ predilecţiunea sa către Mesia, ca în mijloculŭ relelorŭ publice să-şĭ facă numele nemuritorŭ cu: Dacia Aureliană.

Vine acuma întrebarea simplă: *că Romaniĭ toţĭ din Dacia, încăput'aŭ óre în Mesia de mijlocŭ?*

Romaniĭ din Dacia, dela colonisarea lorŭ, adecă dela anulŭ 105 după Christosŭ până la Aurelianŭ 270—275, aŭ locuitŭ deja 170 de anĭ în Dacia, celŭ puţînŭ 5 generaţiunĭ, şi ceĭ colonisaţĭ precum ceĭ amalgamisaţĭ şi romanisaţĭ din alte popóre, la 270—275 după Christosŭ a trebuitŭ să fiă mulţĭ; numerulŭ nu se póte spune, dar de bună sémă cu multŭ maĭ mulţĭ decâtŭ ca toţĭ să încapă în Mesia mijlociă. Mesia s'a începutŭ la apusŭ dela rîulŭ Drinus în Serbia, a trecutŭ peste acésta şi Bulgaria şi Dobrogea până la Marea-neagră, dincóce de Balcanŭ. Acum, décă ponderămŭ datele citate, că Aurelianŭ a adusŭ coloniĭ romanĭ din Dacia şi i-a aşeḑatŭ în Mesia de mijlocŭ şi că acestŭ mijlocŭ, trebuindŭ de a-lŭ lua de a treia parte a Mesieĭ (Serbieĭ şi Bulgarieĭ), e unŭ

[18]) În numele romane *an* se alătură la numele tatăluĭ séu a mameĭ, séŭ a stăpânuluĭ şi se formézĕ numele fiuluĭ, supusuluĭ etc. Decĭ din Aureliŭ, după usulŭ romanŭ, s'a pututŭ forma Aurelianŭ în înţelesulŭ scrietoruluĭ S. A. Victor.

teritorŭ, pe care, (pe lângă populaţiunea ce a mai fostŭ aci măcar câtŭ de mică — înainte de Aurelianŭ) nu încape multă populaţiune nouă, — pentruce ne convingemŭ, că şi în casulŭ acela, când Aurelianŭ ar fi vrutŭ să-i strămute pe toţi romanii din Dacia, în Mesia din mijlocŭ nu arŭ fi încăputŭ; în urmare nicĭ că a pututŭ muta mulţi în Dacia Aureliană! Aurelianŭ a pututŭ muta numai pe aceĭ Romani, carĭ aŭ locuitŭ deastânga Dunărĭĭ şi aprópe de Dunăre, — şi dóră pe aceia, carii s'aŭ pututŭ străcura pe drumulŭ dela Sarmisegetusa (Grădişte), Lugoş, Caransebeş şi Orşova; - şi încâtŭ s'aŭ retrasŭ legiunile (oştile) romane, aceste aŭ pututŭ fi numai acele, carĭ pe şesurile Valachieĭ se băteaŭ cu Goţii, dar nu din garnisónele din munţii Ardéluluĭ, căci aceste erau deja învinse de Sarmaţi. Voiŭ da lămuriri clare în cele viitóre.

Vine acum întrebarea simplă: *că Sarmaţiĭ şi Goţii, stăpânitĭ dela ţermurĭĭ de stânga aĭ Dunărĭĭ, şi în Ardélŭ, lăsat'aŭ óre pe Romanĭ ca să scape din Dacia?*

Acésta e o întrebare, carea zace în natura şi politica tuturorŭ popórelorŭ cuceritóre în lume, şi pentru acésta istoria ne dă lămurire.

Popórele, carĭ aŭ pornitŭ ca să cucerésca ţĕrĭ, când năvălescŭ în ţĕrĭ, năvălescŭ ca viscolulŭ turbatŭ mai pe nesciute, ucidŭ şi prăpădescŭ tóte până ce slăbescŭ poporulŭ, pe care vréŭ să-lŭ învingă, şi déca l'aŭ slăbitŭ şi cuceritŭ, *cuceritoriĭ păstrézŭ, conservézŭ popórele învinse;* deórece cuceritorilorŭ, popórele învinse le trebuescŭ de capitalŭ, întâiŭ ca să plătéscă porţiă şi presteze naturalii, ce servescŭ spre înavuţirea cuceritorilorŭ; a dóua că ceĭ învinşi să întăréscă óstea şi astfelŭ puterea cuceritorilorŭ. Le păstrézŭ, ca pe sclaviĭ învingĕtorilorŭ, şi adeseorĭ cuceritoriĭ facŭ pactŭ cu ceĭ învinşi. Aceste sûntŭ repeţite de miĭ de orĭ în viéţa popórelorŭ din lume şi astfelŭ în istoria universală. Ammianŭ Marcellinŭ istoricului, pe carele l'amŭ mai citatŭ pentru datele despre venirea Hunnilorŭ, dovedesce aserţiunile aceste în lib. 31 cap. 3. Începêndŭ despre năvălirea Hunnilorŭ

asupra Goţilorŭ ḑice: Aşa dară Hunniĭ străbătêndŭ în ţînuturile Alanilorŭ, pe carĭ marginaşiĭ, Greutungiĭ, după usŭ i-aŭ numitŭ Tanaite, — *dupăce aŭ ucisŭ şi despoiatŭ pe mulţĭ, pentru de a-şĭ aduce pe ceĭ remaşĭ la concordia cu credinţă, legară pactŭ.* [19])

Barbariĭ, nu numaĭ, că nu lasă pe poporulŭ învinsŭ ca să emigreze, ba răpescŭ şi pe locuitoriĭ din ţĕrile vecine şi 'ĭ ducŭ de sclavĭ. [20])

În acestŭ modŭ fiă-carele va pricepe, că poporulŭ cuceritorŭ nu iértă, ca poporulŭ învinsŭ să easă din ţară. — Să cerceteze imprejurările de faţă în maĭ multe ţĕrĭ şi va afla asemene respunsŭ.

Dar să presupunemŭ, că Sarmaţiĭ şi Goţiĭ aŭ concesŭ supuşilorŭ Romanĭ ca să emigreze, atuncĭ ne vom convinge, că *Romanĭ nu aŭ vrutŭ să emigreze.*

Tocmaĭ precând scriamŭ despre aceste, cetiĭ în Neues Pester journalŭ din 17 Augustŭ 1890 unŭ esemplu bunŭ, sub titlulŭ: Unŭ satŭ, ce lunecă. Adecă în Veneţia e comuna Costalta şi zace pe cóstă de délŭ. Esundările i-aŭ vătĕmatŭ teritorulŭ, s'aŭ formatŭ gropĭ afunde şi teritorulŭ satuluĭ s'a mişcatŭ în câtŭ aŭ crepatŭ păreţiĭ caselorŭ şi unele s'aŭ îmburdatŭ, decĭ e témă că cósta pe carea zace satulŭ va porní la vale şi va cutropi satulŭ. S'a dispusŭ ca locuitoriĭ să se mute, că statulŭ le dă ajutorŭ ca să'şĭ facă case într'altŭ locŭ, şi pentru fiă-care încăpere a caseĭ plătesce 25 de lire ca ajutorŭ. „Locuitoriĭ din Costalta însă nu vreaŭ a se resolva

[19]) Ammianus Marcellinus lib. 31 cap. 3 Igitur Hunni pervasis Alanorum regionibus, quos Greuthungis confines Tainaitas consuendo nominavit, interfectisque multis et spoliatis, reliquos sibi concordandi fide pacta junxerunt.

[20]) Eduard Gibbon in Geschichte des römischen Reiches tom. VI. pag. 394 la anulŭ 441, despre Hunnĭ scrie: Mit grösserer Zuversicht kann behauptet werden, dass die Hunnen die Provinzen des Reiches durch die Anzahl der römischen Unterthanen die sie in Gefangenschaft wegführten, entvölkerten. Acésta a fostŭ sub Teodosiŭ celŭ mare. Apoĭ totŭ Ed. Gibbon în tom. VIII. cap. 42 pag. 237 pe timpulŭ luĭ Iustinianŭ 527—565, scrie: Und gingen über die Donau zurück, indem sie (Hunniĭ şi barbariĭ) hinter den Hufen ihrer Pferde 120 Tausend der Unterthanen Iustinians nachschleppten.

la părăsirea glieĭ lorŭ de acuma, căcĭ eĭ în îndereptulŭ satului lorŭ rĕŭ primejduitŭ, aŭ pămênturile şi viile lorŭ“ [21]). — Astă e aşa de naturalŭ în firea fie-căruĭ omŭ, că nicĭ cu primejdie de viéţă nu se desparte uşorŭ de binele ce l'a moştenitŭ dela părinţi séŭ ce l'a câştigatŭ cu sudóre; nu se desparte uşorŭ de satulŭ seŭ şi de némurile sale.

Romanii în Dacia, dela 105 până la 270—275 după Chr. aŭ locuitŭ 170 de anĭ în Dacia, şi şi-aŭ ţînut'o de patriă; aci şi-aŭ fundatŭ familiele şi némurile, aci aŭ avutŭ casele şi pămêntrile lorŭ. Omulŭ săracŭ n'a avutŭ ce să lase, dar decâtŭ să mérgă cerşitorŭ în ţară străină, a remasŭ acasă; celŭ avutŭ, nu'şĭ lasă casa şi pămênturile, familia şi némurile ca să mérgă la cerşitŭ, dar celorŭ maĭ multe familiĭ a fostŭ cu neputinţă, ca să-şĭ încarce familia şi avuţia şi să pornéscă cale de multe ţile, să iea lumea în capŭ.

Nu aŭ plecatŭ Romanii din Dacia nicĭ din acea causă, că sciindŭ imperiulŭ romanŭ încă de fórte mare şi tare, aŭ creţutŭ, că năvălirile aceste vorŭ fi timpurale şi trecétóre, şi că legiunile romane ear îĭ vor scăpa; că apa trece, petrile remânŭ, căcĭ nu puteaŭ să aibă idee, cumcă în fiă-care secolŭ se vorŭ maĭ repeţi emigraţiunile popórelorŭ din nord-resăritŭ.

Să ilustrămŭ cu unŭ esemplu istoricŭ încă dóră viŭ în memoria unorŭ bĕtrâni. Românii în principatele Valachia, Moldavia, Bessarabia şi-aŭ formatŭ state îndependinte. Aŭ venitŭ turcii şi aŭ cuceritŭ şi i-aŭ maltractatŭ, dar părăsit'aŭ eĭ ţĕrile lorŭ? ba! maĭ curênd aŭ suferitŭ tirănia cuceritorilorŭ, decâtŭ să-şĭ lase vatra familiară, vatra satuluĭ şĭ vatra ţĕreĭ lorŭ. Ruşii aŭ ruptŭ Besarabia dela Românĭ, aceştia s'aŭ îngrozitŭ de despotismulŭ slavilorŭ, dar aŭ remasŭ acasă în ţara lorŭ. În casulŭ din urmă unŭ percentŭ dóră se va fi retrasŭ, dar acésta încă nu însémnă retragerea Românilorŭ din Besarabia.

---

[21]) Neues Pester Journal din 17 Augustŭ 1890. Zu einem Verlassen ihrer jetzigen Scholle aber wollen sich die Insassen von Costalta, welche hinter ihrer arg gefärdeten Ortschaft ihre Acker- und Weingründe haben, nicht entschliessen.

Dacia nu a fostŭ lăsată, părăsită de cătră Aurelianŭ, elŭ nicĭ că a pututŭ retrage legiunile şi poporulŭ, *ci Dacia a fostŭ ruptă de cătră imperiu* prin oştile barbare, şi a fostŭ cuprinsă de aceste.

Să ilustrămŭ şi dovedimŭ acésta. Maĭ ântĕiŭ să privimŭ teritorulŭ geograficŭ. Între munţiĭ Carpaţilorŭ şi gurele Dunărĭĭ şi ţermiĭ Mărĭĭ-negre sûntŭ şesurĭ, carĭ se întindŭ departe spre Tanais şi maĭ încolo. În nordulŭ şi rĕsăritulŭ Dacieĭ pe acele şesurĭ a fostŭ unŭ teritorŭ alŭ plămădiriĭ popórelorŭ, de aicĭ s'aŭ începutŭ emigrarea popórelorŭ. Popórele emigrătóre aŭ fostŭ de regulă roiurĭ, carĭ n'aŭ maĭ avutŭ locŭ în coşniţa lorŭ, pentrucă se înmulţiră, şi-şĭ aleseră ca albinele altă matcă, pentruca să se aşeḍe în altŭ locŭ; séŭ popórele emigrătóre aŭ fostŭ rupturĭ din alte popóre, carĭ s'aŭ desfăcutŭ de trupină în urma unorŭ revoluţiunĭ interne; în fine s'a aflatŭ câte unŭ bărbatŭ erou, carele şi-a adunatŭ din poporŭ ce a pututŭ şi a pornitŭ să îmburḍe imperiĭ şi să-şĭ facă sieşĭ ţéră, familieĭ să fundeze o dinastiă.

Şesurile între Carpaţĭ şi gurele Dunărĭĭ şi Marea-négră aŭ fostŭ *drumulŭ* emigraţiunĭĭ, *poarta* popórelorŭ. Şi carĭ popóre câte odată nu putură străbate pe aicĭ — şi-aŭ întorsŭ drumulŭ în nordulŭ Carpaţilorŭ şi pe acolo şi-aŭ aflatŭ cale de năvălire.

Imperiulŭ romanŭ, carele se lăţise până de-a drépta Dunărĭĭ de susŭ şi de josŭ, a statŭ multŭ timpŭ pe locŭ, şi pare-că împĕraţiĭ romanĭ nu aveaŭ tendinţă ca să trécă Dunărea, pentrucă terenulŭ între Dunărea de susŭ şi Tisa nu le-a trebuitŭ nicĭ când, eară din Mesia, peste Dunărea de josŭ, numaĭ atuncĭ a pornitŭ Traianŭ, când Mesia nu maĭ avé pace de invasiunea barbarilorŭ. Daciĭ din munţiĭ Carpaţilorŭ, Geţiĭ din şesurile Valachieĭ şi Sarmaţiĭ de preste Prutŭ-Nistru aŭ făcutŭ invasiunile. Decĭ Trăianŭ nu a pututŭ avé altă tendinţă decâtŭ să punĕ garnisónă romană la Nistru, să închidă aci pórta, drumulŭ barbarilorŭ; eară ocuparea Dacieĭ muntóse a fostŭ maĭ multŭ o consecinţă, ca să înfrêneze pe Dacĭ, carĭĭ încercară resbóie cu Roma.

Încă primadată, când Goţii aŭ ocupatŭ şesurile dela Nistru dela gurele Dunării, şi de stênga acestia până şi terenulŭ dela rîulŭ Sava, Dacia muntósă a fostŭ ruptă de cătră imperiŭ, nu a mai pututŭ avé comunicaţiune cu împĕratulŭ şi cu imperiulŭ pentrucă drumulŭ şi pórta emigraţiunii era în mâna Goţilorŭ.

În nota a 16 amŭ citatŭ din lex. de conv. a luĭ Meyer aceste: Şi Goţiĭ s'aŭ trasŭ la ţara de şesŭ largŭ, ce se estinde dela Carpaţi spre resăritŭ şi amédĭ la gurele Dunării şi ţermurile Mării-negre. Eĭ ocupară ţĕrile, ce mai nainte le locuiră Geţiĭ şi Schiţiĭ. Adecă Valachia dela şesŭ, Moldavia şi Besarabia. Decĭ la 270—275 după Christosŭ sub Aurelianŭ Dacia muntósă a fostŭ ruptă de cătră imperiu, şi atuncĭ cuprinsă de Sarmaţi.

Aceste împrejurărĭ s'aŭ mai repeţitŭ în istoria Dacieĭ şi anume: Pe când domnia Iustinianŭ celŭ mare 527—565 după Christosŭ, Longobarḑiĭ trecură în Pannonia, la Dunărea de susŭ, eară Anţiĭ de peste Nistru la Dunărea de josŭ. Ed. Gibbon ḑice despre acestia: şi ţara de şesŭ a Moldavieĭ şi Valachieĭ a fostŭ cuprinsă de Anţĭ, de unŭ trunchiŭ slăvénŭ. [22])

Avariĭ se aretară pela 560 după Christosŭ încă sub Iustinianŭ celŭ mare. La anulŭ 566 după Christosŭ Chaganulŭ trămite soli la împĕratulŭ Iustinŭ alŭ II-lea şi solulŭ de frunte ḑice impĕratuluĭ: „Aĭ chaganuluĭ (principeluĭ Avarilorŭ) supuşĭ victorioşĭ aŭ trecutŭ peste riurile înghieţate ale Schiţieĭ şi acum aŭ acoperitŭ ţermiĭ Dunării cu corturĭ nenumerabile. [23])

În acestŭ modŭ vedemŭ, că de câte-orĭ s'aŭ cuprinsŭ de oştĭ barbare şesurile dela Dunăre ale Dacieĭ, să şi fiă fostŭ

---

[22]) Ed. Gibbon: Geschichte des röm. Reiches tom. III. cap. 42 pag. 236 Und das ebene Land der Moldau und Walachei ward von den Anten, einem slavischen Stamme besetzt.

[23]) Ed. Gibbon. loc. cit. anul 566. Dessen siegreiche Unterthanen über die gefrorenen Flüsse Scythiens gezogen waren und nun die Ufer der Donau mit unzählbaren Gezelten bedeckten.

acésta recuprinsă, Dacia a fostŭ ruptă de cătră imperiu, de cătră Mesia.

Aci pe şesurile aceste a fostŭ lupta pentru esistinţa imperiuluĭ romanŭ-orientalŭ, maĭ târdiŭ bizantinŭ. Aci la Dunăre s'a atacatŭ şi slăbitŭ imperiulŭ romanŭ-orientalŭ. Popórele emigrătóre singulare aŭ încetátŭ de a năvăli, de când pe ruinele lorŭ s'a ridicatŭ Rusia. Dar însăşĭ năvălirea nu a încetatŭ, ci şi-a luatŭ altă formă, a năvăliriĭ unuĭ imperiu mare şi organisatŭ, — totŭ cu tendinţa de a ajunge la şesurile Dunăriĭ, a trece Dunărea şi a îmburda Byzanţiulŭ, şi aḑĭ o parte din drumulŭ emigraţiuniĭ e în posesiunea Rusieĭ; — şi pe o parte éră stă garnisóna luĭ Traianŭ. [24])

Traianŭ în Mesia inferióră anume în Schiţia mică=Dobrogea, făcu unŭ valŭ séŭ unŭ zidŭ, ce şi aḑĭ se vede dela Raşova 48 de chilometri până la Constanţa (Veḑĭ Familia Nr. 29, 1890. Calea luĭ Traianŭ, de subscrisulŭ). De bună séma Traianŭ când a observatŭ că Sarmaţiĭ (şi felurite trunchiurĭ ale lorŭ) aŭ drumŭ deschisŭ ca dela Nistru să trécă la Dunăre şi să pericliteze sicuritatea Mesieĭ, a făcutŭ valulŭ, — şi când nicĭ aicĭ nu a pututŭ Mesia să o apere din destulŭ, — a pusŭ garnisóna romană la Nistru.

Părăsirea Dacieĭ numaĭ în acelŭ casŭ s'arŭ fi pututŭ întêmpla, dacă luptele luĭ Aurelianŭ eraŭ, colo susŭ în Dacia, în linia rîuluĭ Someşŭ şi a isvórelorŭ rîuluĭ Tisa, décă Aurelianŭ pe aci arŭ fi fostŭ bătutŭ cu încetulŭ, şi din luptă 'n luptă s'arŭ fi restrasŭ cu legiunile, diregătoriĭ şi poporulŭ, s'arŭ fi pututŭ retrage până la Dunăre. În acestŭ modŭ arŭ fi fostŭ Dacia părăsită şi lăsată de óste şi de poporŭ, şi acesta s'arŭ fi pututŭ colonisa în Mesia, dar acésta nu s'a întêmplatŭ, Aurelianŭ nu s'a luptatŭ în Dacia muntósă, ci pe ţermiĭ de stânga aĭ Dunăriĭ; aci pe şesurĭ eraŭ oştile gotice. Şi décă oştile îm-

[24]) Europa pare că nu a înţelesŭ istoria şi însemnătatea locurilorŭ, când a concesŭ, ca Rusia să cuprindă Besarabia. Dela acestŭ punctŭ se datéză dela începutŭ şi până aḑĭ slăbirea şi căderea imperiuluĭ din Bizanţŭ. — Grea chiemare astéptă garnisóna luĭ Traianŭ.

pěratuluĭ nu i-a pututŭ învinge, cum va fi pututŭ poporulŭ să străbată cu carĕle, ciurdele, turmele, familiele prin aceste oștĭ. Astfelŭ dară, garnisónele romane şi poporulŭ romanŭ din Dacia muntósă, aŭ fostŭ rupte, despărţite de cătră imperiŭ, — poporulŭ de aci a devenitŭ supusŭ Sarmaţilorŭ, apoi Goţilorŭ şi apoĭ Hunnilorŭ *şi retrasŭ în munţĭ s'a pututŭ conserva şi înmulţi*.

Se aducŭ unŭ esemplu analogŭ. În Britania locuiaŭ deosebi popóre celtice, carĭ în genere s'aŭ numitŭ Briţĭ. Britania a devenitŭ provinciă romană, şi căḑêndŭ imperiulŭ romanŭ şi Britania a fostŭ perdută pentru Romanĭ. În Britania asemene aŭ năvălitŭ popóre gotice şi respective germane, anume Juţii, Saxonĭĭ ceĭ vechĭ şi Anglĭĭ de pe ţermurĭĭ nordicĭ aĭ Europeĭ. Aceste popóre asemene maĭ întâiŭ aŭ cuprinsŭ şesurile, şi dupăce Briţiĭ fură bătuţĭ, se retraseră la munţĭ. Ed. Gibbon ne scrie: Totuşĭ dincolo de Severe (2 rîurĭ cu asemenea nume) Briţiĭ neîncetatŭ îşĭ aperară independenţa lorŭ naţională, ce a duratŭ maĭ multŭ decâtŭ heptarchia (sub 7 principĭ) ba chiar şi de câtŭ monarchia Saxonilorŭ. Luptătorĭĭ maĭ vitejĭ, carĭ aŭ maĭ preferitŭ exiliulŭ (în munţĭ) decâtŭ sclăvia, aflară asilŭ sigurŭ în munţiĭ Walles. Cucerirea Cornwalesuluĭ resistentŭ s'a amânatŭ câţiva seculĭ şi o trupă din fugătorĭ prin vitejia proprie séŭ prin liberalitatea regilorŭ merowingicĭ câştigară locŭ de colonisare în Gallia. Colţulŭ vesticŭ alŭ Armoriceĭ (Bretagne în Francia) a căpetatŭ numele de Kornwales şi de Britania maĭ mică. [25])

Astfelŭ vedemŭ, că Briţiĭ nu numaĭ că s'aŭ susţinutŭ în munţĭ, ba aŭ trămisŭ şi colonĭ în Gallia, anume în Ar-

[25]) Edv. Gibbon Geschichte des röm. Reiches tom. VII. pag. 302. Jenseits der Severn behaupteten jedoch die Britten fortwährend ihre National-Unabhängigkeit, welche die Heptarchie ja sogar die Monarchie der Sachsen überdauerte. Die tapfersten Krieger, welche die Verbannung der Sklaverei vorzogen fanden sichere Zuflucht in den Gebirgen von Wales; die Unterwerfung des sich sträubenden Kornwales wurde um einige Jahrhundert verzögert, und eine Schaar von Flüchtigen erwarb durch ihre eigene Tapferkeit oder durch die Freigebigkeit der merowingischen Könige in Gallien, eine Niederlassung. Die westliche Ecke von Armorica erhielt den Namen Kornwales und das kleinere Britanica.

morica adĭ Bretagne în Francia. Nu se póte ca să nu ne aducemŭ aminte aci, cum şi Românii din Dacia muntósă sub Dragoş şi Radu Negru încă făcură colonii pentru locurile mai certate de bărbari, pentru Moldova şi Valachia.

Dar acuma să punŭ căpĕtâiŭ lucruluĭ. Lexiconulŭ de conversaţiune alŭ luĭ Meyer, la articululŭ Siebenbürgen pag. 942 ḑice: „Dela anulŭ 274 după Christosŭ Romanii aŭ părăsitŭ Dacia şi viscolii emigraţiunii aŭ năvălitŭ asupra eĭ. *Remăşiţele Daco-romane*, *Românii séŭ Valachii*, *carĭ deosebĭ în munţi aŭ fostŭ remasŭ îndereptŭ,* mai târḑiŭ, dela secululŭ alŭ 12 şi 13 fură întăriţi prin mutările marĭ ale soţilorŭ de unŭ trunchiŭ din amĕḑulŭ Dunării [26]). Aceste mutărĭ facŭ obiectŭ de altă pertractare specială. Acuma să invităm pe doĭ istoricĭ dintre ceĭ mai renumiţi aĭ Europeĭ, ca să-şi spună şi eĭ părerea asupra retragerii luĭ Aurelianŭ şi asupra remânerii Românilorŭ în Dacia.

Carolŭ Rotteck ḑice: Dar năvălirea emigraţiunii popórelorŭ, ce mai nainte a căḑutŭ asupra acesteĭ ţĕrĭ (Dacia) a resipitŭ tóte. Atuncĭ la chiemarea luĭ Aurelianŭ se retraseră de peste Dunăre la Mesia aceĭ locuitorĭ, carĭ aŭ iubitŭ civilisaţiunea (moravurile bune) şi teritoriuluĭ dela ţermurile rîuluĭ (Dunărea) ’ĭ dederă numele de *„Dacia Ripensis“*. [27])

Astfelŭ Rotteck concede că s’aŭ retrasŭ atare numerŭ de ómenĭ civilisaţĭ, dar că poporulŭ românŭ a remasŭ în Dacia.

Eară *Eduard Gibbon* ne spune lucrurĭ şi mai ponderóse: „Pe supuşii Dacieĭ, ducêndu-ĭ din acele posesiunĭ îndepărtate (din Dacia Traiană) ce eĭ nu le puteaŭ nicĭ cultiva, nicĭ apĕra

[26]) Seit 274 gaben die Römer das Land auf, und die Stürme der Völkerwanderung brachen über dasselbe herein. Die Reste der Daco-Romanen, die Rumänen oder Walachen, welche insbesondere im Gebirge zurük geblieben waren, wurden später, seit dem 12 und 13 Jahrh. durch grosse Zuzüge ihrer Stammgenossen vom Süden der Donau verstärkt.

[27]) Carol Rotteck in Algemeine Weltgeschichte tom. III. pag. 13. Aber der Sturm der Völker-Wanderung, der zuerst auf dasselbe Land (Dacia) fiel, zerstörte alles. Da zogen sich diejenigen Einwohner, welche die Gesittung liebten auf den Ruf Aurelians über den Ister nach Moesien und gaben der Ufergegend des grossen Flusses den Namen Dacia Ripensis.

aŭ *înmulțitŭ* tăria și populațiunea pe partea sudică a Dunărei (în Dacia Aureliană). Unŭ teritorŭ fructuosŭ, ce désa repețire de incursiunĭ barbarilorŭ l'aŭ strămutatŭ într'o pustiă, s'a predatŭ sêrguinței lorŭ și o nouă provinciă Dacia a păstrată și mai de parte aducerea aminte de cuceririle luĭ Traianŭ. *Totuși în țéra vechie cu acestŭ nume* (Dacia Traiană) *a remasŭ indereptŭ unŭ numerŭ considerabilŭ din locuitoriĭ seĭ, cariĭ mai multŭ s'aŭ infricoșatŭ de eșirea din țéră, decâtŭ de domnitorulŭ goticŭ. Acești Romanĭ degeneraț aŭ urmatŭ și mai departe, ca imperiuluĭ* (romanŭ) *din a căruĭ legătură eĭ eșirŭ, să-ĭ facă serviții, deórece eĭ* (Romaniĭ) *între cuceritorĭ aŭ lățitŭ primele concepte de agricultură, de măiestrii folositóre și de plăcerea vieții civilisate.* Cu încetulŭ s'a ridicatŭ unŭ comerciu de neguțătoriă și de limbă între țĕrmuriĭ sieșĭ opușĭ aĭ Dunăriĭ, și dupăce Dacia a devenitŭ unŭ statŭ independinte s'a doveditŭ adeseorĭ, ca zidulŭ celŭ mai întăritŭ de aperare alŭ imperiuluĭ romanŭ în contra năvăliriĭ hórdelorŭ selbatice ale nordului". [28])

Eată dară Romaniĭ remașĭ în Dacia și începĕtoriĭ, propagătoriĭ civilisațiuniĭ între barbarĭ. Nicĭ o națiune nu a suferitŭ atâta de emigrațiunea popórelorŭ câtŭ Românii dela șesurĭ; Dŭeŭ a făcutŭ minune, când i-a conservatŭ pe eĭ!

---

[28]) Ed. Gibbon, Geschichte des röm. Reiches, tom. II. pag. 19. Die dacischen Unterthanen aus jenen fernen Besitzungen abziehend, welche sie weder cultiviren noch vertheidigen konnten, vermehrten die Kraft der Bevölkerung an der Südseite der Donau. Ein fruchtbares Gebiet, welches die häufig Wiederholung der Einfälle der Barbaren in eine Wüste verwandelt hatte, wurde ihrem Fleisse eingeräumt, und eine neue Provinz Dacien bewahrte fernerhin das Andenken an den Eroberungen Traians. Dennoch blieb in dem alten Lande dieses Namens eine beträchtliche Anzahl seiner Bewohner zurück, welche die Auswanderung mehr fürchteten als einen gothischen Gebieter. Diese entarteten Römer, fuhren jedoch fort dem Reiche, aus dessen Verband sie getreten waren, Dienste zu leisten, indem sie unter den Eroberern die ersten Begriffe des Ackerbaus, nützlicher Gewerbe und der Annehmlichkeit des civilisirten Lebens verbreiteten. Almählig erhob sich Handels- und Sprachverkehr zwischen den entgegengesetzten Ufern der Donau, — und nachdem Dacien ein unabhängiger Staat geworden, bewies es sich häufig als die festeste Schutzwehre des römischen Reiches gegen die Einfälle der wilden Horden des Nordens.

E de lipsă numaĭ puţînă cunoşcinţă despre *natura* omuluĭ şi a popórelorŭ, e de lipsă numaĭ puţînă cunoscinţă despre *istoria* popórĕlorŭ, — şi cestiunea de faţă va fi chiară înaintea celorŭ nepreocupaţĭ; eară despre ceĭ preocupaţĭ nu potŭ ḑice decâtŭ proverbiulŭ românescŭ: „Pe draculŭ nu-lŭ poţĭ face creştinŭ“.

Dr. *At. M. Marienescu.*

ÎNTEMEIEREA PSICHOLOGICĂ A ACTELORŬ ELEMENTARE ALE GÂNDIRIĬ ÎN MARGINILE LEGILORŬ HERBARTIANE DE ASOCIARE ŞI REPRODUCERE.

(Monografiă psichologică).

III.

Într'o scriere întitulată „Denken und Gedächtniss“ *) autorulŭ germânŭ, Dörpfeld, ajunge în privinţa operaţiilorŭ intelectuale la următorulŭ resultatŭ:

„Nu există decâtŭ unŭ singurŭ procesŭ de gândire, care se reduce la dóuĕ acte consecutive; ele se numescŭ *judecare* şi *formare de noţiunĭ*“.

Pentru a ajunge la acestŭ resultatŭ, autorulŭ numĕră patru operaţiunĭ de gândire: Asĕmĕnare, formare de noţiunĭ, judecare şi raţionare séŭ formare de conclusiunĭ. Apoĭ 'şĭ pune întrebarea: „Există în mintea întrégă patru operaţiunĭ, séŭ treĭ, séŭ dóuĕ, séŭ numaĭ una — în scurtŭ, cum trebue să numĕrămŭ?... Compendiile de Psichologie şi maĭ vîrtosŭ manualele concise nu daŭ în punctulŭ acesta scolarilorŭ lorŭ aprópe nicĭ o lămurire. Ele nicĭ nu amintescŭ de acéstă problemă, vréŭ să ḑicŭ: ele nicĭ nu-ĭ facŭ băgătorĭ de samă, că arŭ fi existândŭ o astfelŭ de problemă. Dar nu numaĭ

*) „Beiträge zur pädagogischen Psychologie“ de F. W. Dörpfeld. Fascic. I. Ed. 3. pag. 46.

atâtŭ. Ele s'aŭ deprinsŭ a tracta cele treĭ operaţiunĭ obicinuite (formarea de noţiunĭ, judecarea şi raţionarea) una după alta, în rândulŭ, care se observă şi în manualele de Logică.

Aceste din urmă aŭ dreptulŭ să o facă. De vreme ce nu se ocupă decâtŭ de *formele* fenomenelorŭ intelectuale, lăsândŭ cestiunea *nascerii* lorŭ neatinsă, ele procedŭ corectŭ pe calea dela simplu la compusŭ, sĕ ocupă prin urmare maĭântâiŭ de noţiune, apoĭ de judecată şi în urmă de raţionamentŭ. Psichologiile, voindŭ să urmeḑe aceeaşĭ cale, arŭ puté să o facă în totŭ casulŭ în modŭ preparatorŭ, întru câtŭ s'arŭ simţi trebuinţa de a cunósce câtŭ de puţinŭ una séŭ alta din cele treĭ operaţiunĭ (póte ca înlocuire a unuĭ cursŭ de Logică întroductivă). Dacă după pregătire nu urméză însă şi o contemplare, care să mijlocéscă înţelegerea legăturiĭ genetice între feluritele funcţiunĭ ale gândiriĭ şi să restabiléscă astfelŭ disordinea dela începutŭ; nunumaĭ că cestiunea de căpetenie a teorieĭ intelectuluĭ remâne nelămurită, dar şirulŭ confusŭ practicatŭ maĭ nainte, abate privirea scrutătóre a cetitoruluĭ dela calea adevĕrată".

Să asistămŭ acum la încercarea ce o face autorulŭ d'a reduce operaţiile gândiriĭ la una singură, căreia i-arŭ datori tóte celelalte nascerea lorŭ.

La pag. 52 cetimŭ următórele: „Dintre cele patru operaţiĭ de gândire, raţionarea séŭ formarea conclusiunilorŭ vine a fi eliminată de sine singură, de vreme ce nu sûntŭ de a se numera decâtŭ operaţiĭ specificŭ deosebite. Ḑicemŭ de sine singură, — cu alte cuvinte dintr'unŭ motivŭ logicŭ. Raţionarea nu este adecă decâtŭ unŭ chipŭ anumitŭ de judecare: *ea e derivarea uneĭ judecăţĭ nouĭ din dóuĕ séŭ maĭ multe alte judecăţĭ.* Din causa acésta se ḑice, că raţionamentulŭ e o judecare mijlocită (printr'unŭ terminŭ mediu). De óre-ce raţionarea, ca operaţie împlicată în noţiunea despre judecare, vine a fi eliminată din şirulŭ funcţiunilorŭ specificŭ deosebite ale intelectuluĭ, nu ne remâne să esaminămŭ decâtŭ treĭ: „Aseměnarea, formarea de noţiunĭ şi judecarea".

Deşi ne alăturămŭ din tótă inima părerii luĭ Dörpfeld, încâtŭ privesce necesitatea de a sistemisa operaţiile intelectuale, nu putemŭ însă să ne hotărîm a accepta şi modulŭ, în care autorulŭ stărue a resolvi problema.

Raţionarea arŭ avea să fie eliminată din şirulŭ operaţiilorŭ specificŭ deosebite din *motivulŭ logicŭ,* că ea e o derivare a uneĭ judecăţĭ nouĭ din dóuĕ séŭ maĭ multe judecăţĭ, aşa dară o judecare mijlocită. Nu înţelegemŭ acum, în ce chipŭ se face, de acestŭ motivŭ logicŭ vine a se aplica numaĭ cu scopulŭ de a elimina raţionarea, nu însă şi judecarea? A judeca nu însémnă altceva decâtŭ — întrebuinţamŭ cuvintele luĭ Dörpfeld mutatis mutandis — derivarea uneĭ noţiunĭ nouĭ din doue séŭ maĭ multe alte noţiunĭ. Când ni-amŭ formatŭ noţiunea „părete alb", e neapĕratŭ, că ni-amŭ derivat-o din noţiunile „părete" şi „alb", rupênd judecata, că „păretele e alb". Judecarea arŭ avea să fiă împlicată din acelaşĭ motivŭ logicŭ în formarea noţiunilorŭ şi arŭ trebui prin consequenţă să fiă şi ea eliminată din şirulŭ operaţiilorŭ specificŭ deosebite. Ceea ce-lŭ va fi îndemnatŭ pe autorŭ să elimineze raţionarea, este póte împrejurarea, că lumea s'a deprinsŭ a admite putinţa de a forma judecăţĭ şi fără de a raţiona. Respunsulŭ la admisiunea acésta l-amŭ datŭ de maĭ nainte. Autorulŭ se pare a fi scăpatŭ din vedere faptulŭ psichologicŭ, că precum formarea de noţiunĭ presupune o judecare, totŭ astfelŭ şi formarea de judecăţĭ presupune o raţionare. Numaĭ din nebăgarea în samă a acestuĭ faptŭ s'a pututŭ nasce afirmaţiunea, că noţiunile se formézĕ *numaĭ în urma judecăţilorŭ* şi *numaĭ prin judecăţĭ,* adecă cu excluderea raţionăriĭ.

În privinţa acésta ḑice Dörpfeld (la pag. 73): „De óre ce noţiunile se ivescŭ totdeuna ca părţĭ ale judecăţiĭ, s'arŭ păré celuĭ ce nu e orientatŭ maĭ deaprópe asupra formăriĭ judecăţilorŭ şi noţiunilorŭ, că noţiunile se nascŭ *înainte* de a judeca...; în sufletŭ premerge judecarea şi abea apoĭ urmézĕ noţiunea corĕspunḑetóre".

Pentru celŭ ce arŭ fi să fiă bine orientatŭ, acésta însémnă, că noţiunile se nascŭ *după* judecăţi, cu tóte că ele aparŭ ca părţi din acestea. Admitemŭ că aşa este. În casulŭ acesta ni se va concede însă, că ceea ce ḑicemŭ despre judecată în raportŭ cu noţiunile, trebue să fiă aplicabilŭ şi la raţionamentŭ în raportŭ cu judecăţile. Şi aicĭ aparŭ judecăţile ca părţi ale raţionamentuluĭ; prin urmare — adecă dacă motivulŭ logicŭ nu are să fiă arbitrarŭ — nicĭ ele n'arŭ trebui să fie formate înainte de raţionare. Cu acelaşĭ gradŭ de temeinicie amŭ puté afirma şi noĭ: În sufletulŭ nostru premerge totdeuna raţionarea şi abia apoĭ urméză judecata corespunḑétóre.

La pag. 72. cetimŭ: „A gândi însémnă a forma noţiunĭ, trebue însă bine notatŭ, că acestŭ actŭ finalŭ e precedatŭ de unulŭ auxiliarŭ, adecă de actulŭ judecăriĭ".

Noĭ adaugemŭ, că formarea noţiunilorŭ e precedată cu aceeaşĭ necesitate nu numaĭ de judecare ci şi de raţionare séŭ maĭ exactŭ, aceste acte înfăţişază însăşĭ formarea noţiunilorŭ şi nŭ sûntŭ decâtŭ forme ale aceluiaşĭ actŭ.

Dörpfeld cearcă a explica formarea noţiunilorŭ şi asupra unuĭ exemplu. Ne bucurămŭ de acestŭ exemplŭ, fiindcă ne dă putinţă de-a vorbi maĭ concretŭ.

„Noţiunea ce arŭ avea să se formeḑe de nou, să fiă Paralelogramulŭ". Autorulŭ urméză apoĭ: „Dacă acéstă noţiune s'a formatŭ bunăóră din privirea la Quadratŭ şi la Oblongŭ, ea a fostŭ precedată de următórele dóuĕ judecăţĭ (so werden zuvor die beiden Urtheile *ergangen sein): La Quadratŭ laturile opuse sûntŭ paralele*, şi: *La Oblongŭ laturile opuse sûntŭ paralele.* De aicĭ s'a formatŭ apoĭ noţiunea supraordinată, pe care o numimŭ scurtŭ Paralelogramŭ".

Pe noĭ ne intereséză să scimŭ, în ce consistă acelŭ „ergangen sein" alŭ acelorŭ dóuĕ judecăţĭ. Cuvintele din urmă: „De aicĭ s'a formatŭ apoĭ noţiunea supraordinată", încă nu sûntŭ îndestulitóre, căcĭ cestiunea neresolvită este:

În ce chipŭ s'a formatŭ noţiunea, fiă ea o specie subordinată orĭ unŭ genŭ supraordinatŭ?

Autorulŭ adauge numaĭ: „Actulŭ de formare (?) alŭ noţiuneĭ, avêndŭ a se enunţa (wird kundegemacht) şi pentru alţiĭ, acésta se întêmplă prin propoşiţia: *„Quadratulŭ şi Oblongulŭ sûntŭ Paralelograme“.*

Nicĭ una din aceste propoşiţiĭ nu explică, fiă orĭ câtŭ de puţînŭ, actulŭ de formare alŭ noţiuneĭ Paralelogramŭ. Despre cele d'âmtêiŭ dóuĕ judecăţi nu se afirmă decâtŭ că ele arŭ fi rodulŭ unuĭ „ergangen sein“ fără a explica, în ce chipŭ? Prin propoşiţia din urmă se „enunţă“ Quadratulŭ şi Oblongulŭ ca aparţinătóre la sfera noţiuneĭ Paralelogramŭ. Acéstă noţiune a trebuitŭ de sigurŭ să fiă formată încă înainte de ce s'a pututŭ face o astfelŭ de enunţare. Care este dar actulŭ psichicŭ, căruia se datoresce formarea noţiuneĭ Paralelogramŭ şi ce felŭ de procesŭ a produsŭ înrolarea Quadratuluĭ şi Oblonguluĭ în sfera Paralelogramuluĭ, sûntŭ cestiunĭ, pentru carĭ nu găsimŭ la Dörpfeld nicĭ unŭ respunsŭ.

Amŭ arătatŭ, că nu e de lipsă presenţa ideilorŭ despre amêndóuĕ figurile geometrice, Quadratŭ şi Oblongŭ, ca să se pótă nasce noţiunea Paralelogramuluĭ. În exemplulŭ luĭ Dörpfeld se enunţă numaĭ supraordinarea uneĭ noţiunĭ, deja formate. Cuprinderea eĭ în modŭ perceptivŭ (ḑicemŭ aşa, avêndŭ în vedere numaĭ elementele afecţiuneĭ séŭ în modŭ aperceptivŭ dacă considerămŭ şi elemente reproduse) s'a sevêrşitŭ deja atuncĭ, când în consciinţa băiatuluĭ se activase âmtêia óră oposiţia predicativă a paralelismuluĭ liniilorŭ în faţă cu laturile opuse, fiă ale Quadratuluĭ orĭ ale Paralelogramuluĭ. Însă acéstă oposiţie nu póte dobândi existenţă decâtŭ în consciinţa, în care există elementele de raţionare ce condiţionézĕ formarea oposiţieĭ.

Fără condiţiunile raţionăriĭ chiar raportulŭ de supraordinare alŭ noţiuniĭ Paralelogramŭ în faţă cu Quadratulŭ şi Oblongulŭ — raportŭ a căruĭ formare Dörpfeld nu o explică,

ci numaĭ o „enunţă“ — este o imposibilitate psichologică. În absenţa acestorŭ condiţiuniĭ nu este cu putinţă a se forma nici una din cele treĭ judecăţi enunţate de Dörpfeld. Autorulŭ scie, că judecata, care exprimă resultatulŭ dobânditŭ prin formarea conţinutuluĭ uneĭ noţiuni, e causată prin ivirea maĭ clară a unorŭ elemente şi că acéstă ivire e urmarea contopireĭ*). Nu i-a venitŭ însă în minte că contopirea nu e cu putinţă decâtŭ sub anumite condiţiuni şi că aceste condiţiuni sûntŭ identice cu cele ale unuĭ raţionamentŭ, din punctŭ de vedere alŭ perfecţiuneĭ logice, neatăcabilŭ. Fără aceste condiţiuni, însăşĭ contopirea şi împreună cu ea şi judecata şi orĭ ce formare de noţiuni rĕmânŭ în neexistenţă psichică. Dar scopulŭ autoruluĭ nostru era, să înfăţiseze formarea noţiunilorŭ, după exluderea raţionăriĭ din şirulŭ operaţiilorŭ specifice ale intelectuluĭ, ca o formare de judecăţĭ independentă şi dela sine existentă. Urmarea necesară a fostŭ, că formarea judecăţilorŭ şi cu ea şi a noţiunilorŭ a remasŭ neexplicată.

Se scie că raţionarea e forma de gândire a *demonstraţiuneĭ,* prin carea se pune în evidenţă exactitatea orĭ inexactitatea uneĭ judecăţĭ. Exactitatea orĭ inexactitatea judecăţiĭ e demonstrată, când mânecândŭ dela alte judecăţĭ óre-care, ajungemŭ pe calea raţionăriĭ la aceeaşĭ judecată séŭ la una contradictorică, prin ce isbutimŭ a o întări séŭ a o resturna; dacă judecăţile, dela care amŭ mânecatŭ, aŭ destule cuvinte de a fi susţinute. Dacă acuma judecata de demonstratŭ nu şi-arŭ datori nascerea eĭ uneĭ mişcăriĭ de gândire raţionătóre şi acésta în modŭ necesarŭ, e sigurŭ, că provocarea nóstră raţionătóre la alte judecăţĭ nu arŭ fi chiemată şi logicesce nicĭ îndreptăţită d'a aproba séŭ a desaproba exactitatea judecăţiĭ, de vreme ce ea şi-arŭ avea felulŭ eĭ de formare, neatârnătorŭ de raţionare. Dacă oposiţia între subiectŭ şi predicatŭ nu s'arŭ întemeia pe alte oposiţiĭ analóge, orĭ-ce provocare demonstrătóre la

*) Aicĭ sûntŭ a se înţelege numaĭ judecăţile, pe carĭ din punctŭ de vedere psichologicŭ le-amŭ numitŭ judecăţĭ contopitóre, căcĭ judecăţile, precum amŭ arătatŭ, potŭ să fie şi resultate ale complicăriĭ.

asemenea oposiţiĭ şi împreună cu ea şi demonstraţiunea însăşĭ şi-arŭ pierde valórea sciinţifică, căcĭ eventualele inexactităţĭ ale judecăţiĭ de examinatŭ nu s'arŭ putea demonstra pe calea raţionărĭĭ. Raţionarea, fiă deductivă (silogistică) orĭ inductivă, nu e o specie a judecărĭĭ, menită numaĭ a demonstra adevĕrulŭ séŭ neadevĕrulŭ judecăţilorŭ, ci e însuşĭ procesulŭ psichicŭ, din care isvorésce orĭ-ce formaţiune a intelectuluĭ.

Fiă-care judecată e resultatulŭ uneĭ raţionărĭ din celŭ puţînŭ dóuĕ judecăţĭ, întocmaĭ precum fie-care noţiune e productulŭ uneĭ judecăţĭ, care exprimă raportulŭ consciŭ celŭ puţînŭ între dóuĕ note. Câte raporturĭ de note se potŭ deosebĭ într'o noţiune, atâtea judecăţĭ s'aŭ întrupatŭ în ea şi totŭ de atâtea orĭ raţionarea a trebuitŭ să construeze pe fiă-care din ele, cu ajutorulŭ altorŭ judecăţĭ întrupate în alte noţiunĭ. Când raţionămŭ, dobândimŭ judecăţĭ, adecă raporturĭ noţionale. Raporturile noţionale, exprimate în judecăţĭ, oferŭ la rândulŭ lorŭ materialulŭ pentru nóuĕ raţionărĭ, adecă pentru nóuĕ formărĭ de judecată. În acestŭ cercŭ se mişcă gândirea. Prin sensaţiile născute la impresiunile din afară dobândimŭ necontenitŭ materialŭ noŭ care întră în vêrtejŭ împreună cu conţînuturile reproduse, pentru a da existenţă la producte întelectuale din ce în ce maĭ bine construite şi maĭ bogatŭ constituite. Chiar în stadiulŭ celŭ maĭ timpuriŭ de evoluţiune alŭ consciinţeĭ cerculŭ se activéză, fiă orĭ-câtŭ de palidŭ, totdeuna întregŭ.

Ne-amŭ pierde fără îndoială în o unilateralitate puţînŭ justificabilă, dacă amŭ voi să vorbimŭ despre judecată cu excluderea raţionamentuluĭ, orĭ despre unŭ raţionamentŭ, care arŭ avé şi elŭ menirea de a întemeia adevĕrulŭ judecăţilorŭ dar nu arŭ fi elŭ însuşĭ procesulŭ ba singurulŭ procesŭ de formare alŭ judecăţilorŭ ca şi alŭ noţiunilorŭ nóstre. Eacă greşala de căpetenie, în care credemŭ că a căduţŭ Dörpfeld împreună cu mulţĭ psichologĭ, înainte şi după elŭ.

Nu ne va fi succesŭ fără îndoélă nicĭ nóuĕ a găsi în totŭ locŭlŭ expresiunea cuvenită, şi şi maĭ sigurŭ este, că

nu vomŭ fi pututŭ împrăşcia deocamdată tóte îndoielile ce se potŭ nasce în cursulŭ discuţiei asupra unei cestiuni atâtă de cuprinzătóre. În punctulŭ acesta orĭ ce obiecţiune nu póte să ne fiă decâtŭ binevenită. Credemŭ însă că felulŭ nostru de a asimila idea fundamentală a cestiunei este corectŭ.

(Va urma). *Stefanŭ Velovanŭ.*

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 223/1890.

Procesŭ verbalŭ

alŭ comitetuluĭ Asociaţiuneĭ transilvane pentru literatura română şi cultura poporuluĭ românŭ, luatŭ în şedinţa dela 9 Septembre n. 1890.

Preşedinte: G. Bariţiŭ. Membriĭ presenţi: P. Cosma, Ioanŭ Popescu, Elia Măcellariu, I. Creţu, I. Hannia, Leontinŭ Simonescu, Gerasimŭ Candrea cassarŭ.

Secretarŭ: Dr. I. Crişianŭ.

Nr. 101. Secretarulŭ II. alŭ Asociaţiunii raportéză, că preşedintele, dlŭ G. Bariţiŭ, a transpusŭ la cassa Asociaţiunii cu datulŭ 24 Augustŭ a. c., prin mijlocirea dluĭ vice-preşedinte Dr. Ilarionŭ Puşcariu, din lăsământulŭ după fericitulŭ Ioanŭ Olténŭ, fostŭ inginerŭ în Galaţi, suma de 90,000 leĭ în următorele hârtiĭ de valóre, şi anume:

a) 30,000 leĭ „Datoria publică a Românieĭ“, rentă cu 5% amortisabile, în 6 bucăţi à 5000 leĭ, tóte cu cuponĭ per 1/13 Octomvrie 1890, sub Nriĭ. 47175, 47061, 47118, 50729, 50728, şi 50,730.

b) 60,000 leĭ „Prima societate de creditŭ fonciarŭ românŭ“, cu 5%, în 12 bucăţi à 5000 leĭ, tóte cu cuponĭ per 1 Ianuarie 1891, sub Nriĭ, 0000,20, 010678, 010679, 008841, 000938, 007612, 005153, 006232, 006950, 005704, 002911 şi 005487.

În legătură cu acestea presentă secretarulŭ II. şi raportulŭ dluĭ G. Bariţiŭ relativŭ la paşiĭ, ce ĭ-a întreprinsŭ în scopulŭ realisăriĭ legatuluĭ de 100,000 leĭ, făcutŭ de fericitulŭ Ioanŭ Olténŭ, pe basa conclusuluĭ acestuĭ comitetŭ dto 12 Augustŭ a. c. Nr. 180 sub Nr. prot. 84, precum şi unŭ espensarŭ alŭ aceluiaşĭ despre spesele efective de drumŭ până la Galaţi şi indĕrĕtŭ în causa lăsământuluĭ Ioanŭ Olténŭ şi despre spesele, ce le-a avutŭ cu ridicarea legatuluĭ amintitŭ (Ex. Nr. 199 şi 210/1890).

Raportulŭ dluĭ preşedinte, George Bariţiŭ se ia la cunoscinţă şi comitetulŭ îĭ esprimă cea maĭ căldurósă mulţumită pentru energiósa întrevenire, în urma căreia afacerea s'a finalisatŭ şi legatulŭ s'a realisatŭ fără întârdiere. Totŭ odată comitetulŭ se simte în-

demnatŭ a exprima mulţumita sa şi dlorŭ Serafimo Godini, inginerŭ şefŭ, Zacharia Moga inginerŭ şi Ioanŭ Apostoliŭ, carĭ în conformitate cu cele raportate din partea dluĭ G. Bariţiŭ, nu aŭ pregetatŭ a-şĭ da totŭ concursulŭ lorŭ valorosŭ, pentruca afacerea din cestiune să se deslege în favorulŭ Asociaţiuniĭ transilvane. Spesele efective de drumŭ ale dluĭ G. Bariţiŭ precum şi spesele ce le-a avutŭ cu ridicarea legatuluĭ, tóte specificate în suma de leĭ 9601.65 inclusive taxa competentă la cassa statuluĭ Românieĭ de 9%, adecă nouĕ miĭ leĭ după legatŭ, se apróbă şi i se votézĕ unŭ diurnŭ de câte 40 leĭ la ḑi pentru timpulŭ de ḑece ḑile, câtŭ aŭ fostŭ la drumŭ şi pe locŭ în Galaţi.

Raportulŭ dimpreună cu aclusele luĭ se transpune comisiuniĭ exmise cu datulŭ 22 Augustŭ a. c. sub Nr. prot. 93 spre a-lŭ folosi la redactarea actuluĭ fundaţionalŭ pentru fundaţiunea din cestiune.

Se însémnă, că în timpulŭ, în care s'a pertractatŭ objectulŭ acesta, dlŭ G. Bariţiŭ s'a retrasŭ dela presidiu şi şedinţa o a condusŭ, în lipsa dluĭ vice-preşedinte, conformŭ §-luĭ 30 al. 2 din statute, domnulŭ Elia Macellariu, membru alŭ comitetuluĭ.

Nr. 102. Secretarulŭ II. presentă raportulŭ delegatuluĭ în afacerile scolare despre observaţiunile, ce le-a făcutŭ în decursulŭ anuluĭ scol. 1889/90 precum şi despre resultatele examenelorŭ dela finea numituluĭ anŭ şcolarŭ, cuprinḑêndŭ şi următórele propuneriĭ:

a) „După patru anĭ trecuţĭ internatulŭ şi şcóla aŭ trebuinţă neapĕrată de unŭ inventarŭ noŭ şi câtŭ maĭ exactŭ asupra întreguluĭ mobiliarŭ şi alŭ tuturorŭ objectelorŭ cumpărate în cursulŭ aniloru pentru diversele trebuinţe ale acestorŭ institute, punêndu-se la fiă-care objectŭ unŭ preţŭ corĕspunḑĕtorŭ, pentru ca direcţiunea să scie ce valóre primesce în îngrijirea sa; să se dispună deci compunerea unuĭ asemenea inventarŭ. Acésta să se înţelégă şi despre cele douĕ bibliotecĭ, una a corpuluĭ didacticŭ, şi alta separată a elevelorŭ. În catalógele acestorŭ bibliotecĭ să se trécă regulatŭ tóte cărţile cumpĕrate din averea şcóleĭ respective a Asociaţiuniĭ, precum şi cele dăruite dela persóne binefăcătóre".

b) „În cursulŭ erneĭ trecute lungĭ şi aspre s'a probatŭ de ajunsŭ, că încălḑirea cu lemne, pre lângă ce este neaseměnatŭ maĭ sănĕtósă, şi încăperile rĕmânŭ scutite de uriciunea causată cu cărbunii de pétră, apoĭ a eşitŭ şi maĭ eftină în comparaţiune cu cea prevĕḑută în preliminarŭ; resultatulŭ va fi însă şi maĭ favorabilŭ, îndată ce se va corege necualificabila eróre comisă la aşeḑarea maĭ multorŭ cuptoraşe (sobşóre) provĕḑute cu ţevĭ séŭ urloiéţe fórte scurte lipsite de aşa numiţiĭ genunchĭ aşa, încâtŭ căldura dispare dintr'odată cu fumulŭ. Acelŭ defectŭ causézĕ o daună celŭ maĭ puţinŭ de câte 10 stângini de lemne pe fiă-care anŭ. Ameliorarea indigitată să se facă deci la cuptóre fără amênare".

c) „Nicĭ o investiţiune la internatŭ şi la scólă să nu se maĭ plătéscă de cătră direcţiune din sumele întrate la dênsa dela părinţĭ; cĭ tóte conturile respective să fiă adresate deadreptulŭ cătră comitetulŭ Asociaţiuniĭ spre a se îndrepta la casă".

d) „Comitetulŭ 'şĭ reservase în §. 29 dreptulŭ seŭ de a numi singurŭ pe guvernante la internatŭ.

În §. 30 datorinţa guvernantelorŭ este circumscrisă fórte pe scurtŭ aşa: „Maĭ alesŭ a purta de grijă de elevele interne în privinţa ocupaţiunilorŭ în órele afară de lecţiunĭ, în dormitóre şi refectoriu. Se póte, că acésta instrucţiune laconică ar fi de ajunsă pentru o guvernantă aplicată în vre-o familiă particulară. La unŭ internatŭ, precum este şi alŭ nostru, se maĭ cere şi altă cualificaţiune singulară, adecă scientifică, care dacă nu arŭ ajunge la cualificaţiunea uneĭ pedagoge aprobate, celŭ puţĭnŭ să se apropie de acésta.

În internatŭ se primescŭ eleve nunumaĭ din cele 4 clase alŭ scóleĭ civile superióre, ci şi din cele 4 elementare. Prea multe din acestea simtŭ adesea lipsă de corepetiţiune, adecă de a li se explica în limba maternă lecţiunea séŭ tema, ce li se dă de cătră învĕţătorĭ în scólă, pentru-ca tinerimea să nu se dedea aşĭ încărca memoria cu atâtea lucrurĭ séŭ nicĭ decum séŭ reŭ înţelese. În unele internate să străcură pe ascunsŭ cărţĭ şi manuscripte, pe carĭ nicĭ unŭ pedagogŭ seriosŭ nu le va suferi în mânile şi în scrineleĭ elevelorŭ. Dela directóra ocupată ḑiua întrégă nu numaĭ cu supraveghierea tuturorŭ elevelorŭ şi a personaluluĭ internŭ, ci şi cu întréga economiă a caseĭ, încă şi cu contabilitatea şi cu corespondenţă, nu se póte aştepta ca să şi pătrundă în tóte unghiurile din sala de studiu, din clase şi din dormitóre.

În aceste douĕ sfere de activitate guvernantele, prelângă cualificaţiunea corespundetóre, aŭ să se bucure de încrederea neţermurită a directóreĭ, ca ele să pótă lucra în deplină armoniă.

Între aceste douĕ dame nu se arată a fi nicĭ umbră de încredere.

Onor. Direcţiune să fiă învitată decĭ a da comitetuluĭ informaţiunile necesare atâtŭ despre cualificaţiunea guvernanteĭ actuale, câtŭ şi despre relaţiunea acesteia cătră directóra, pentru ca comitetulŭ să se pótă orienta în sensulŭ §-luĭ 29 din regulamentŭ.

e) „În ceĭ doĭ anĭ din urmă contabilitatea scóleĭ şi a internatuluĭ s'a purtatŭ cu grijă şi precisiune, aceiaşĭ însĕ prin desvoltarea firéscă a institutelorŭ devine pe anŭ ce merge maĭ complicată şi maĭ migălósă. Menagiulŭ în regiă proprie s'a probatŭ prin experinţa de doĭ anĭ ca fórte folositorŭ prin eftinătate şi chiarŭ din punctŭ de vedere alŭ deprinderiĭ elevelorŭ în economia caseĭ; acésta însĕ cere elŭ singurŭ o contabilitate specială asupra tuturorŭ cumpărăturilorŭ de materialurĭ şi a consumţiuniĭ, cum şi asupra individilorŭ aplicaţĭ la şcólă. La acestea se adauge spălatulŭ de albiturĭ pentru 50 şi maĭ multe persóne. — O altă contabilitate este a elevelorŭ împreunată cu corespondete dese între direcţiune şi părinţiĭ din afară aĭ elevelorŭ, carĭ se vĕdŭ necesitaţĭ a cere dela directóra, ca se pórte grijea nunumaĭ de cumpărarea recuisitelorŭ scolastice, ci încă şi de tóte trebuinţele personale ale fiă-căreĭ eleve precum vestminte, încălţăminte, materialŭ pentru lucrulŭ de mână şi o mulţime de alte lucrurĭ mĕrunte femeescĭ, asupra cărora se încheie conturĭ în cărticele duple şi se comunică părinţilorŭ în

fiă-care lună. — Salariile şi simbriile se plătescŭ totŭ în internatŭ, precum nu s'a întêmplatŭ în ceĭ dintâĭ doĭ anĭ. Să se dispună deci, ca directóra să fiă scutită de o parte a contabilităţiĭ (Ex. Numerulŭ 133/1890).

— Raportulŭ delegatuluĭ se ia în generalŭ spre sciinţă.

În ce privesce propunerea dela punctulŭ *a)* se primesce şi cu executarea se însărcinéză direcţiunea scolară, care după cum se constată a şi dispusŭ altfelŭ la începerea anuluĭ scolasticŭ curentŭ pregătirea unuĭ inventarŭ noŭ. Relativŭ la cele cuprinse în punctulŭ *b)* sĕ constată, că pe cale presidială s'aŭ dispusŭ deja cele trebuincióse.

Propunerea dela punctulŭ *c)* se primesce încâtŭ pentru sumele care trecŭ preste suma preliminată în budgetŭ pentru învestiţiunĭ. Propunerea dela punctulŭ *d)* e resolvită prin conclusulŭ comitetuluĭ dto 24 Iulie a. c. Nr. prot. 72 şi direcţiunea şcóleĭ primesce însărcinarea, a face fără amênare propunerĭ relativŭ la îndeplinirea postuluĭ de guvernantă devenitŭ vacantŭ în urma celorŭ dispuse prin conclusulŭ de susŭ.

Propunerea dela punctulŭ *e)* e resolvată prin conlusulŭ comitetuluĭ dto 20 Augustŭ a. c. Nr. prot. 88. Direcţiunea scóleĭ se autorisézā a desemna o persónă, care pe lângă remuneraţiunea fixată de 100 fl. va avé să pórte o parte a contabilităţiĭ scóleĭ în scopulŭ de a se uşura sarcinile directóreĭ.

Nr. 103. În legătură cu cele hotărîte în şedinţa dela 12 Aug. a. c. sub Nr. prot. 85 şi avêndŭ în vedere motivele cuprinse în cererile întrate (Ex. Nr. 206, 209, 211 şi 218/1890).

— Sĕ votézā câte unŭ stipendiu de 50 fl. pentru anulŭ scolasticŭ 1890/91 următórelorŭ eleve, şi anume:

Cornelia Pasca din Sălciva de josŭ; Victoria Crişanŭ din Geomalŭ; Victoria Branisce din Mercurea şi Lucreţia Stanca din Vurperŭ; stipendiile votate se vorŭ extrada numaĭ, dacă elevele respective vorŭ fi adăpostite în internatulŭ împreunatŭ cu scóla Asociaţiunii.

Nr. 104. Dlŭ Vicenţiŭ Protescu, protopopulŭ Lugoşuluĭ, cere sub datulŭ 20 Augustŭ st. n. 1890 a se conferí Paulineĭ Novacu, elevă de clasa a V-a civilă în Timişóra, de nascere din Belinţŭ, unŭ stipendiu séŭ ajutorŭ extraordinarŭ, spre a-şĭ putea continua studiile şi a se putea pregăti de profesóră la una din şcólele române de fete. (Ex. Nr. 198/1890).

— Nedispunêndŭ în timpulŭ de faţă Asociaţiunea de stipendiĭ séŭ ajutóre cu asemenea meniţiune, cererea dluĭ V. Protescu nu se póte considera.

Nr. 108. Direcţiunea despărţĕmêntuluĭ XVII (Reghinŭ) prin hârtia de dto 1 Septembre a. c. transpune suma de 1428 fl. şi anume: 328 fl. în numerarŭ şi 1100 fl. în hârtiĭ de valóre, întrată din taxe dela membrĭ vechĭ şi noĭ cu ocasiunea adunăriĭ generale a despărţĕmêntuluĭ, ţînute în 2 Iunie a. c. în Murĕşŭ-Cuieşdŭ, şi cu oca-

siunea adunării generale a Asociațiunii transilvane, ținute în Reghin la 15/27 și 16/28 Augustu a. c. (Ex. Nr. 208/1890).

Se adeverește primirea sumei de 1428 fl., care s'a transpus la cassa Asociațiunii.

Nr. 106. Direcțiunea școlei civile de fete a Asociațiunii prin hârtia dto 8 Septembre a. c. Nr. 10 subșterne spre revisuire procesulu verbalu, luatu în conferința corpului didactic dela 4 Septembre a. c., din care se vede, între altele, că prelegerile la numita școlă s'au începutu la 4 Septembre a. c., fiindu înscrise până la acestu datu 31 eleve (Ex. Nr. 214/1890)*).

— Cuprinsulu procesulu verbalu subșternutu se ia cu aprobare la cunoscință.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p., președinte. Dr. **I. Crișianu** m. p., secretaru II.

Verificarea acestui procesu verbalu se încrede Domnilorii Elia Măcellariu, Ioanu Hannia și Ioanu Crețu.

S'a cetitu și verificatu. Sibiiu, în 11 Septembre 1890.

Ioanu Hannia m. p. **E. Măcellariu** m. p. **Ioanu Crețu** m. p.

Nr. 245/1890.

Procesu verbalu

alu comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului românu, luatu în ședința dela 24 Septembre 1890.

Președinte: George Bariț̦iu. Membrii presenți: Dr. Il. Pușcariu, Vice-președinte, I. St. Șuluțu, Elia Măcellariu, P. Cosma, L. Simonescu, I. G. Popu, I. Popescu, N. Frateșu, I. Hannia, Z. Boiu, I. Crețiu.

Secretaru: Dr. Ioanu Crișianu.

Nr. 107. Se presentă procesele verbale ale adunării generale a XXIX-a a Asociațiunii, ținută la 15/27 și 16/28 Augustu a. c. în Reghinulu-săsescu (Ex Nr. 205/890).

— Spre sciință, avêndu a reveni asupra concluseloru speciale.

Nr. 108. În conformitate cu cele de sub punctulu precedentu și cu conclusele adunării generale din ședința I-a pt. prot. 7 și din ședința a II-a pt. prot. 17 se comunică numele acelora, cari au fostu declarați membri ai Asociațiunii, și anume:

a) Membri fundatori: Dr. Absolonu Todea, advocatu în Reghinu, Dr. Andreiu Monda, medicu în Sângeorgiulu-românescu, Ga-

*) La 15 Octobre sûntu înscrise 59 eleve, dintre cari ca interne 46.

acteonŭ Şagăŭ, protopresbiterŭ în Idicelŭ, George Şandorŭ, proprietarŭ în Cuieşdŭ.

b) Membri pe viéţă: Dr. N. Maierŭ, protopresbiterŭ în Sĕlişte, Petru Achimŭ, proprietarŭ în Bucium-muntarĭ, Andreiŭ Cosma, advocatŭ în Supurulŭ de susŭ, Irimie Petru, proprietarŭ în Hondolŭ, Carolina Orbonaşŭ în Reghinŭ, Marcu Cetăţénŭ, subjude regescŭ în pens. în Reghinŭ, Anastasia Şandorŭ, proprietară în Cuieşdŭ, Petru Pipoşŭ, jude la tabla regéscă în M.-Oşorheiŭ şi Ioanŭ Hossu, preotŭ în Milaşulŭ mare.

c) Membri ordinarĭ cu taxă anuală: Ioanŭ Popŭ, propriet. în Vaşcapău; Simeonŭ Marincaşŭ, preotŭ în Bogdana; Sima Laurenţiŭ, preotŭ în Marinŭ; Titŭ Trifŭ, preotŭ în Brebi; Titŭ Budu, vicariŭ în Sugatagŭ-satŭ; Dr. Gavriilŭ Triponŭ, concipistŭ de adv. în Dejŭ; Alexiu Viciu, profesorŭ în Blaşŭ; Flaviu Şterca Şuluţiŭ, administratorŭ de bunurĭ în Cinadia; Teodorŭ Doboi, proprietarŭ în Haţegŭ; Stefanŭ Radicŭ, protopopŭ în Petroşenĭ; Alexandru Tobiasŭ, notariu cercualŭ în Abrudŭ; Andreiŭ Oprea, preotŭ în Musca; George Bocăniciŭ, comerc. în Roşia; Dr. Emanuilŭ Elefterescu, medicŭ în Bucurescĭ; Ioanŭ Andreiŭ Domşa, preotŭ în Rachişŭ; Valeriu P. Papiriŭ, preotŭ în Ciumernea; Dr. Eugenŭ Meţianŭ în Zernești; Gavriilŭ Iuhasŭ în Zernești; Aurelŭ Cuteanŭ, farmacistŭ în Zernești; Moise Micu, preotŭ în Poiana-mărului; Constantinŭ Ioanovicĭ, contabilŭ în Zernești; Ioanŭ I. Comşa, comerciantŭ în Zernești; Stanciu Garoiŭ, diurnistŭ în Zernești; Aldimirŭ Badiu, notarŭ în Zernești; Simionŭ Ianculescu, not. cercualŭ în Poiana-mărului; Ioanŭ Gogonea, cont. în Zernești; Comuna Zernești; Dr. Sofronŭ Comşa, medicŭ în Arpaşulŭ-inferiorŭ; George Pralea, preotŭ în Bréza; Stefanŭ Popŭ, preotŭ în Bobota; Sabinŭ I. Piso, comerciantŭ în Hondolŭ; Iosifŭ Iancu, proprietarŭ în Sĕcărêmbŭ; Petru A. Mihuţŭ, preotŭ în Hondolŭ; Petru Gaborŭ, preotŭ în Certegiulŭ superiorŭ; Ilie Piso, preotŭ în Măgura; Simionŭ Chiriacŭ, preotŭ în Banpatacŭ; Ecaterina Marinovicĭŭ în Reghinŭ; Gavriilŭ Maĭerŭ, preotŭ în Idicelŭ, Chirilă Fulea, preotŭ în Filea; Leo Popescu, preotŭ în Deda; Ioanŭ Duma, docentŭ în Săcalŭ; Gregoriu Demianŭ, docentŭ în Cuieşdŭ; Petru Nereşteanŭ, preotŭ în Iernutŭ; Petru Iacobescu, preotŭ în Vereşmortŭ; Iuliŭ Montani, protopopŭ în Gyergyó-Szt.-Miklos; Carolina Buteanŭ, în Reghinŭ; Eugeniŭ Marinovicĭŭ, proprietarŭ în Reghinŭ; George Têrnovénŭ, notarŭ cercualŭ în Urişeulŭ superiorŭ; Mafteiŭ Têrnovénŭ, primarŭ în Ibănescĭ; Cirilŭ Deacŭ, preotŭ în Şieuţiŭ; Dr. Cirilŭ Vulcanŭ, advocatŭ în Reghinŭ; Ioanŭ Grama, notarŭ în Şĕrbenĭ şi Dr. Ioanŭ Uilăcanŭ, medicŭ în Sânpetru.

— Spre sciinţă. Se constată că diplomele s'aŭ extradatŭ prin biroulŭ adunăriĭ generale.

Nr. 109. În conformitate cu conclusulŭ adunăriĭ generale din şedinţa a II-a pt. prot. 18. dlŭ Ioanŭ Martinŭ, notarŭ în Fildŭ, s'a declaratŭ membru fundatorŭ alŭ Asociaţiunii cu aceea, că diploma de membru 'i se va extrada numaĭ după-ce, conformŭ

obligământuluĭ luatŭ, va fi achitatŭ şi restulŭ de fl. 150 din suma prescrisă.

— Spre sciinţă. Dlŭ Ioanŭ Martinŭ va fi încunoscinţatŭ despre acestŭ conclusŭ alŭ adunăriĭ generale.

Nr. 110. Prin conclusulŭ adunăriĭ generale din şedinţa a II-a pt. prot. 19 lit. *b* s'aŭ luatŭ la cunoscinţă datele din raportulŭ generalŭ presentatŭ de comitetŭ relative la stipendiile şi ajutórele conferite în decursulŭ anuluĭ 1889 la scolarĭ şi învĕţăceĭ de meseriĭ lipsiţĭ de mijlóce materiale, cu aceea, că în ceea ce privesce cele dóuĕ stipendiĭ de câte 100 fl. preliminate în budgetulŭ pro 1890 pentru tinerĭ cu preferinţă din munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ, cariarŭ voi a se desvolta în o măestriă de lemnăriă maĭ perfecţionată; avêndu-se în vedere, că chiar după repetirea în maĭ multe rêndurĭ a concursuluĭ pentru ocuparea acestorŭ stipendiĭ nu s'a înfăţoşatŭ decâtŭ unŭ singurŭ concurentŭ, şi nicĭ acesta nu a corĕspunsŭ până acuma recerinţelorŭ, sub care i s'arŭ puté conferi stipendiulŭ cerutŭ; avêndu-se maĭ departe în vedere, că sumele destinate pentru stipendiile din cestiune, dară care până acum nu s'aŭ pututŭ întrebuinţa după destinaţiunea lorŭ, arŭ puté fi menite pentru acoperirea altorŭ trebuinţe ale Asociaţiuniĭ... pe viitorŭ să nu se maĭ prelimineze decâtŭ unŭ singurŭ stipendiu de 100 fl. destinatŭ pentru unŭ tinĕrŭ cu preferinţă din munţiĭ apusenĭ, care ar voi a se perfecţiona în o măestriă de lemnăriă maĭ desvoltată; alŭ doilea stipendiu se va reactiva din partea adunăriĭ, când comitetulŭ va constata o maĭ mare aplicare din partea tinerimiĭ nóstre la meseria lemnărituluĭ maĭ perfecţionatŭ.

— Spre scire şi conformare.

Nr. 111. Prin conclusulŭ adunăriĭ generale din şedinţa a II-a pt. prot. 19 lit. *d)* se iaŭ spre sciinţă lucrările comitetuluĭ în privinţa lăsămêntuluĭ după fericitulŭ Avramŭ Iancu cu adausulŭ, că comitetulŭ se însărcinéză a se îngrigí, ca casa luĭ Avramŭ Iancu să fiă locuibilă şi locuită.

— Spre scire cu aceea, ca să se întrebe subcomitetulŭ despărţĕmêntuluĭ VII (Abrudŭ), pe alŭ căruĭ teritoriŭ se află casa luĭ Avramŭ Iancu, că pe ce cale s'arŭ puté executa în modŭ maĭ demnŭ şi maĭ sigurŭ conclusulŭ adunăriĭ generale în ceea-ce privesce locuirea numiteĭ case, ear dlŭ Mihaĭŭ Andreica din Câmpenĭ, care fusese însărcinatŭ cu colaudarea reparaturilorŭ întroduse la casa din cestiune, să fiă rugatŭ a arĕta starea în care se află acéstă casă precumŭ şi aceea, că ce arŭ maĭ fi de făcutŭ şi de diresŭ la ea ca să fiă locuibilă.

Nr. 112. Prin conclusulŭ adunăriĭ generale din şedinţa II pt. prot. 19 lit. *f)* se apróbă proiectulŭ comitetuluĭ pentru o nouă arondare a despărţĕmintelorŭ Asociaţiuniĭ pe lângă următórele modificărĭ:

ad. pt. 14. din proiectŭ: comunele cercului administrativŭ alŭ Ormenişuluĭ să nu se alăture la despărţemêntulŭ Clujuluĭ, ci la alŭ Mociuluĭ de sub pt. 15 din proiectŭ;

ad pt. 15. comunele cercului administrativu alu Hidalmașului să se detașeze dela despărțemêntului proiectatu alu Mociului și să se alăture la despărțemêntului 19 alu Gârbăului.

ad pt. 20 și 21 din proiectu: despărțemêntului Ilondei mari și acela alu Lăpușului să se împreune cu despărțemêntului 17 alu Dejului.

ad pt. 23. proiectatului despărțemêntu alu Șomcutei-mari să se alăture la despărțemêntului Șimleului de sub pt. 16.

Totu prin conclusulu numitu al adunarii generale se dispune mai departe, ca arondarea nóua să se pună în executare încă în decursulu anului 1890.

— Spre scire și conformare.

Elaboratulu relativu la nóua arondare să se comunice cu despărțemintele actuale ale Asociațiunii, pentru a-și demarca teritoriile în conformitate cu acela. Încâtu pentru despărțemintele de nou înființate, să se introducă prin biroŭ lucrările pentru constituirea subcomitetelorŭ în conformitate cu prescrisele regulamentului votatu în adunarea generală a Asociațiunii, ținută în anulu 1869 în Șomcuta-mare. Cu conducerea lucrărilorŭ pentru numita constituire se încredințéză:

1. Dlu Nicolau Garoiu, advocatu în Zernești, în despărțemêntului II. alu Branului;

2. Dlu Dr. Nicolau Maierŭ, protopresbiterŭ în Săliște în despărțemêntului V. alu Sălișteĭ;

3. Dlu Dr. Ioanŭ Mihu, advocatu în Orăștiă, în despărțemêntului IX. alu Orăștieĭ;

4. Dlu Vasiliu Demianŭ, protopresbiterŭ în Bradu, în despărțemêntului X. alu Bradului;

5. Dlu Ludovicu Simonŭ, mare proprietarŭ în Sângeorgiulu de Câmpiă, în despărțemêntului XV. alu Mociului;

6. Dlu Pavelu Roșca, protopresbiterŭ în Füzes-Sânpetru, în despărțemêntului XIX. alu Gârbăului;

7. În despărțemêntului XX. alu Betleanului, bărbatului de încredere se va numi ulteriorminte;

8. Dlu Nicolau Solomonŭ, protopresbiterŭ în Mureșu-Ludoșu, în despărțemêntului XXV. alu Murășu-Ludoșului;

9. Dlu Nicolau Mircea, protopresbiterŭ în Cohalmu în despărțemêntului XXVII. alu Cohalmului;

10. Dlu Sabinu Piso, protopresbiterŭ în Agnita, în despărțemêntului XXVIII. alu Agniteĭ;

11. Dlu Dionisiu Romanu, candidatu de advocatu în Mediașu în despărțemêntului XXIX. alu Mediașului;

12. Dlu Demetriu Moldovanu, administratorŭ protopresbiteral în Sighișora, în despărțemêntului XXX. alu Sighișóreĭ.

13. Dlu Stefanu Câmpeanu, protopresbiterŭ în Elisabetopole; în despărțemêntului XXXI. alu Elisabetopoleĭ;

14. Dlŭ Iacobŭ Macaveiŭ, administratorŭ protopresbiteralŭ în Dicio-St.-Martinŭ, în despărţĕmêntulŭ XXXII. alŭ Dicio-St.-Martinului şi

15. Dlŭ Demetriu Coltofeanŭ, protopresbiterŭ în Breţcu, în despărţĕmêntulŭ XXXIII. alŭ Treiscaunelorŭ.

Nr. 113. Prin conclusulŭ adunării generale din şedinţa a II-a pt. prot. 19 lit. *g)* se constată cu părere de rĕŭ că, pe lângă tóte recercările, organele despărţĕmintelorŭ Clusŭ, Deşŭ, Şomcuta-mare, Gherla, Bistriţa, Sighişóra şi Mediaşŭ nu şi-aŭ îndeplinitŭ datorinţa, aşa încâtŭ nicĭ până la datulŭ adunării naŭ aflatŭ de bine a'şĭ presenta părerile în privinţa arondării de noŭ a despărţĕmintelorŭ. Că astfelŭ de aparițiuni regretabile şi de sigurŭ fórte păgubitóre pentru bunulŭ mersŭ alŭ Asociaţiuniĭ să se eviteze în viitorŭ, şi în genere avêndŭ în vedere resultatele binefăcĕtóre ale uneĭ legăturĭ câtŭ maĭ strînse între deosebitele părţĭ ale corpuluĭ Asociaţiuniĭ, se enunţă dorinţa, ca pe viitorŭ deosebitele despărţĕminte să nu întrelase în nicĭ unŭ chipŭ de a fi representate la adunările generale ale Asociaţiuniĭ celŭ puţinŭ prin doĭ membri din sinulŭ lorŭ. Executarea conclusuluĭ acestuia se încrede comitetuluĭ.

— Spre scire, avêndŭ a se comunica acestŭ conclusŭ alŭ adunăriĭ generale cu direcţiunile despărţĕmintelorŭ spre a iniţia eventualŭ acomodarea.

Nr. 114. Prin conclusulŭ adunării generale din şedinţa a II-a pt. prot. 19 lit. *h)* se susţine şi pentru viitorŭ în budgetulŭ Asociaţiuniĭ suma de celŭ puţinŭ 1000 fl. destinată pentru înavuţirea literaturiĭ nóstre şi în deosebĭ pentru încuragiarea şi desvoltarea literaturiĭ menite pentru poporŭ. Din suma acésta se vorŭ premia şi tipări de o parte scrierĭ şi broşurĭ întocmite anume pentru poporŭ din deosebitele ramurĭ, carĭ interesézĕ şi potŭ folosi cunoscătorilorŭ de carte românéscă, ca d. e.: din agricultură, economia de vite, higienă, dreptŭ practicŭ, istoriă, maĭ departe povestirĭ alese poporale etc., care tóte vorŭ forma „Biblioteca poporală a Asociaţiuniĭ transilvane“, şi care se vorŭ réspândi câtŭ se póte de multŭ în sinulŭ poporuluĭ prin despărţĕmintele Asociaţiuniĭ; de altă parte se vorŭ premia şi tipări diferite studiĭ scientifice din ramulŭ istoricŭ, epigraficŭ, archeologicŭ, etnograficŭ, filologicŭ etc. cu deosebire în ceea-ce privesce trecutulŭ şi presentulŭ poporuluĭ românŭ şi alŭ pămêntuluĭ, pe care locuimŭ, şi în fine din sciinţele naturale. Aceste studiĭ se vorŭ da la ivélă cu deosebire prin mijlocirea fóeĭ nóstre „Transilvania“. Permiţêndŭ mijlócele materiale ale Asociaţiuniĭ, se vorŭ tipări şi cărţĭ şcolare, cu deosebire manuale, broşurĭ şi compendiĭ, privitóre la limba şi literatura naţională. — Cu fixarea temelorŭ, pentru care se vorŭ escrie deosebitele premiĭ maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ, se însărcinézĕ comitetulŭ, când adunările generale nu vorŭ face ele singure acestŭ lucru. — De asemenea comitetulŭ se însărcinézĕ cu distribuirea premiilorŭ, cu luarea dispoziţiunilorŭ de lipsă pentru tipărirea lucrărilorŭ premiate şi cu promovarea în cercurĭ câtŭ maĭ largĭ a scrierilorŭ tipărite. — Când censurarea deo-

sebitelorŭ scrierĭ, ce se vorŭ presenta pentru a fi premiate, nu se va puté face în sinulŭ comitetuluĭ, comitetulŭ va încredința censurarea altorŭ membriĭ aĭ Asociațiuniĭ, carĭ vorŭ fi dispuși a primi asupra dênșilorŭ acéstă sarcină.

— Spre sciință cu accea, că se exmite o comisiune în persónele dlorŭ Zacharia Boiŭ, Ioanŭ Popescu și Dr. I. Crișianŭ, care să studieze afacerea și să facă la timpulŭ sĕŭ comitetuluĭ propuneri positive, relativŭ la modulŭ cum să se execute conclusulŭ adunăriĭ generale.

Nr. 115. Prin conclusulŭ sĕŭ din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. *i)* adunarea generală nu primesce abdicerea din comitetŭ a dluĭ Baronŭ D. Ursu, ci avêndŭ în vedere meritele cele însemnate ale domnului Baronŭ pentru înaintarea Asociațiuniĭ, îĭ votézá mulțumită protocolară, despre care să fiă încunoscințatŭ, și îlŭ rógă să priméscă a face și pe viitorŭ parte din comitetulŭ Asociațiuniĭ.

— Spre sciință. Conclusulŭ adunăriĭ generale să se comunice dluĭ Baronŭ D. Ursu.

Nr. 116. Prin conclusulŭ sĕŭ din ședința II pt. prot. 19 lit. *m)* adunarea generală ia spre plăcută sciință împărtĕșirile comitetuluĭ despre mersulŭ îmbucurătorŭ alŭ școleĭ civile de fete, exprimêndŭ recunoscința sa față cu persónele, ce conducŭ acéstă tinĕră instituțiune, și constatândŭ cu satisfacțiune, că bunulŭ mersŭ alŭ acesteĭ scóle formézá una dintre primele preocupațiuni ale comitetuluĭ. Totodată adunarea exprimă mulțĕmita sa față cu persónele și corporațiunile, care aŭ contribuitŭ cu atâta marinimositate la îmbunătățirea stăriĭ materiale a școleĭ Asociațiuniĭ. În deosebĭ aduce ea cele maĭ călduróse mulțumirĭ institutuluĭ de creditŭ și economiĭ „Albina“ din Sibiiu și valorosuluĭ sĕŭ directorŭ, Dluĭ Partenie Cosma, care din anŭ în anŭ și-a câștigatŭ merite tot maĭ marĭ pentru spriginirea școleĭ despre care e vorba.

— Spre sciință, avêndŭ a fi însciințate persónele și corporațiunile citate despre cuprinsulŭ acestuĭ conclusŭ alŭ adunăriĭ generale.

Nr. 117. Prin conclusulŭ sĕŭ din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. *o)* adunarea generală ia spre sciință din raportulŭ presentatŭ de comitetŭ datele privitóre la organulŭ Asociațiuniĭ „Transilvania“ și constată cu plăcere, că în persóna primuluĭ secretarŭ, a dluĭ Ioanŭ Popescu, Asociațiunea a aflatŭ unŭ demnŭ succesorŭ alŭ vechiuluĭ și multŭ meritatuluĭ redactorŭ alŭ acesteĭ foĭ.

— Spre sciință. Fostulŭ redactorŭ alŭ organuluĭ Asociațiuniĭ, dlŭ G. Barițiŭ, și actualulŭ redactorŭ alŭ aceluia, dlŭ Ioanŭ Popescu, să fiă încunoscințațĭ despre cuprinsulŭ acestuĭ conclusŭ alŭ adunăriĭ generale.

Nr. 118. Prin conclusulŭ sĕŭ din ședința a II-a pt. prot. 19 lit. *p)* adunarea generală ia cu regretŭ la cunoscință activitatea puținŭ corĕspundĕtóre a despărțemintelorŭ amintite în raportulŭ comitetuluĭ și în deosebĭ a celorŭ din Bistrița, Sighișóra și Mediașŭ, despre care se raportézá, că în presentŭ nicĭ nu maĭ funcționézá.

— Spre sciință, avêndŭ a se împărtĕși celorŭ pe carĭ îĭ privesce.

Nr. 119. Prin conclusulŭ adunării generale din şedinţa a II-a pt. prot. 20 lit. *a)* raţiociniulŭ presentatŭ de comitetŭ pentru gestiunea în anulŭ 1889 s'a primitŭ şi comitetuluĭ 'i s'a datŭ absolutoriulŭ.

— Spre sciinţă.

Nr. 120. Prin conclusulŭ adunării generale din şedinţa a II-a pt. prot. 20 lit. *b)* s'a stabilitŭ budgetulŭ pro 1891 întocmaĭ cu preliminarulŭ presentatŭ de comitetŭ.

— Spre sciinţă.

Nr. 121. În conformitate cu conclusulŭ adunării generale din şedinţa a II-a pt. prot. 21 adunarea generală proximă a Asociaţiunii transilvane se va ţiné în opidulŭ Haţegŭ, rĕmânêndŭ ca timpulŭ ţinerii adunării sĕ-l fixeze comitetulŭ.

— Spre sciinţă. Conclusulŭ acesta alŭ adunării generale să se aducă la cunoscinţa despărţĕmêntuluĭ V. (Haţegŭ).

Nr. 122. Ţinêndŭ contŭ de conclusulŭ adusŭ în şedinţa dela 23 Aprile a. c. pt. prot. 31, comitetulŭ revine asupra cuprinsuluĭ din protocolulŭ subcomitetuluĭ din despărţĕmêntulŭ XVII (Reghinŭ) dela 15 Martie a. c., care este indicatŭ la susnumitulŭ punctŭ protocolarŭ şi anume asupra conclusuluĭ, în care subcomitetulŭ numitŭ cere suma de 284 fl., administrată de acestŭ comitetŭ sub numele „despărţĕmêntuluĭ XVII“ spre a fi administrată „ca şi cealaltă avere a despărţĕmêntuluĭ“ la institutulŭ de creditŭ şi economiĭ „Murĕşana“ în Reghinŭ.

În legătură se presentă hârtia direcţiunii din acelaşĭ despărţĕmêntŭ de dto 14 Iunie a. c., prin care se subşterne spre revisuire protocolulŭ adunării generale a despărţĕmêntuluĭ, ţinute în Murĕşŭ-Cuieşdŭ la 2 Iunie a. c., arĕtându-se, că suma de 117 fl. întrată dela membri ordinarĭ aĭ Asociaţiunii cu ocasiunea aceleĭ adunări se va preda comitetuluĭ cu ocasiunea adunării generale a Asociaţiunii din acestŭ anŭ.

Din protocolulŭ adunării generale a despărţĕmêntuluĭ din 2. Iunie a. c. se vede:

a) că averea propriă a despărţĕmêntuluĭ XVII (Reghinŭ) cu 31 Decemvrie 1889 a fostŭ de 302 fl. 28 cr., ear a bibliotecii despărmêntuluĭ de 95 fl. 23 cr., care sume sûntŭ depuse la institutulŭ „Mureşana“;

b) că dela membri ordinarĭ a întratŭ cu ocasiunea acesteĭ adunări suma de 117 fl., care se va transpune acestuĭ comitetŭ, ear dela membri ajutătorĭ a întratŭ suma de 34 fl., care se va adauge lângă averea cealaltă a despărţĕmêntuluĭ.

a) Considerândŭ că suma cerută de 284 fl. a resultatŭ din suma de 130 fl. unŭ prisosŭ de banĭ întraţĭ ca oferte benevole la despărţĕmêntulŭ XVII (Reghinŭ) la anulŭ 1875 în scopulŭ de a se acoperi cu eĭ spesele avute cu primirea adunării generale a Asociaţiunii în numitulŭ anŭ;

b) considerândŭ, că conformŭ § 5 din regulamentulŭ din 1869 (Regularea mijlócelorŭ etc.) despărţĕmintele aŭ scopulŭ de a servĭ

numaĭ ca mijlóce întru ajungerea maĭ cu înlesnire a scopuluĭ Asociațiuniĭ;

c) considerându, că conformu § 17 lit. *a)* din citatulu regulamentu taxele și contribuirile *de totu soiulu*, prin urmare chiar și contribuirile dela membriĭ ajutătorĭ (§ 7 lit. *b* din regulamentu) precum și ofertele benevole, colectate în despărțeminte, aŭ a se face pe séma fonduluĭ Asociațiuniĭ, și aŭ a se trimite, conformu aceluiași § (§. 17 lit. *a*) în tótă luna la comitetulu centralu, până la o sumă óre-care, pe care comitetulu centralu în conțelegere cu subcomitetulu din despărțemêntu o defige, conform prescriseloru § 27 din regulamentu, pentru trebuințele despărțemêntuluĭ, și maĭ vêrtosu pentru procurarea mijlócelorŭ cuprinse în §-ulu 5 alu aceluĭ regulamentu, și că prin urmare despărțemintele nu potu întemeia și alimenta fonduri deosebite de fondulu Asociațiuniĭ în cadrulu regulamentuluĭ existentu;

d) considerându, că în conformitate cu cele premerse, și suma reclamată de subcomitetulu despărțemêntuluĭ XVII (Reghinu), deși administrată până acum separatu sub numele aceluĭ despărțemêntu, formézá o parte a fonduluĭ Asociațiuniĭ și urméză astfelu a fi cu totu dreptulu administrată de acestu comitetu și póte fi folosită în sensulu §-luĭ 2 pt. 1 din statutele Asociațiuniĭ;

e) considerându maĭ departe, că chiar adunarea generală a despărțemêntuluĭ XVII (Reghinu) prin conclusulu seu dto 5 Iunie 1876 a concreḍutu administrarea sumeĭ de fl. 130, din care a resultatu suma reclamată, acestuĭ comitetu cu accea, ca ea să formeze pétra fundamentală pentru unu fondu, din care să se întemeeze cu timpulu o școlă normală română națională în Reghinu, și că în meritulu numituluĭ conclusu alu adunăriĭ generale a despărțemêntuluĭ comitetulu Asociațiuniĭ nu s'a pronunțatu până acum;

f) considerându, că nu există nicĭ o perspectivă, ca destinațiunea, ce i s'a făcutu sumeĭ din cestiune să se pótá realisa, și că folosindu-se ea în sensulu statuteloru arŭ aduce cu multu maĭ mare folosu, ba, că chiaru conclusulu adunăriĭ despărțemêntuluĭ numitu la punctulu precedentu, provede, că dacă „fondulu întemeiatu din orĭ-ce causă s'arŭ disolva" atunci baniĭ să trécă la fondulu Asociațiuniĭ conformu §. 31 din Regulamentu;

g) considerându, că pe basa celoru arĕtate și averea de care sĕ face amintire în conclusulu subcomitetuluĭ dto 15 Martie a. c. care avere e specificată maĭ de aprópe în protocolulu adunăriĭ generale a despărțemêntuluĭ ddto 2 Iunie a. c. ca atingêndu cifra de fl. 302.28 și care e administrată la institutulu „Murĕșana", formézá parte din fondulu Asociațiuniĭ și arŭ fi fostu decĭ a se transpune la timpulu sĕu aicĭ până la o sumă óre-care, care se póte destina conform §. 27 din Regulamentu, pentru trebuințele despărțemêntuluĭ. (Ex. Nr. 58, 109, 207/1890).

— Comitetulu decide:

Cererea subcomitetuluĭ din despărțemêntulu XVII (Reghinu) relativă la extradarea sumeĭ de fl. 284, fiindu în contradicere atâtu

cu prescrisele regulamentului votatu la anul 1869 câtu și cu conclusulu adusu de însuși despărțământului respectivu în adunarea sa generală dela 5 Iunie 1876, nu se póte încuviința. Din contră, avêndu-se în vedere considerantele de mai susu precumu și conclusiunile firesci ce resultă dintr'ênsele atâtu suma de fl. 284, administrată până acuma sub numele „despărțământului XVII", precumu și averea specificată în protocolulu adunării generale a despărțământului din 2 Iunie a. c. în suma de fl. 302.28, ca făcêndu parte din fondulu Asociațiunii conformu §. 17 litera *a)* din regulamentulu din 1869 se voru adauge la acelu fondu, până la suma reclamată de trebuințele despărțământului în sensulu §. 27 din numitulu regulamentu.

Subcomitetulu despărțământului XVII (Reghinu) să fia deci invitatu a arêta, care suntu trebuințele despărțământului pentru anulu acesta, pentru ca acestu comitetu să pótă defige în conglăsuire cu §. 27 din regulamentulu desu citatu suma reclamată de acelea, ear restulu din averea disponibilă subcomitetulu să-lu subștérnă aicî spre a se administra la cassa Asociațiunii, și a se adauge la fondulu acesteia.

Suma de fl. 95.23 ce compune fondulu „bibliotecei despărțământului", ca fiindu reclamată de trebuințele despărțământului, remâne și mai departe în administrarea subcomitetului, putêndu-se folosi pentru procurarea celoru prevêdute în §. 5 lit. *a)* din regulamentulu din 1869.

Cuprinsulu protocolului adunării generale a despărțământului dto 2 Iunie a. c. servesce spre sciință, constatându-se, că suma de fl. 117 întrată cu ocasiunea aceleî adunări din taxe dela membri Asociațiunii, dupăcum s'a arêtatu în protocolulu acestui comitetu luatu în ședința dela 9 Septembre a. c. sub punctulu 105, a întratu la cassa Asociațiunii.

Nr. 123. Direcțiunea despărțământului VI (Deva) prin hârtia dto 23 Augustu a. c. Nr. 22 subșterne spre revisuire protocolulu adunării generale a despărțământului, ținute în Hondolu la 10 Augustu a. c. dimpreună cu suma de fl. 162 v. a.

Din protocolulu subșternutu se vede:

a) că examinându-se raportulu generalu alu subcomitetului s'a aflatu în ordine, și subcomitetului i s'a datu absolutoriulu;

b) că dela membri noi a întratu suma de fl. 136, ear dela membri vechi fl. 26, cu totulu fl. 162; dela membri ajutători au întratu fl. 4. Suma de fl. 162 s'a decisu a se transpune acestui comitetu ear suma de fl. 4 se va reținea pentru trebuințele despărțământului;

c) că din cele 2 fonduri, de care dispune despărțământulu, anume:

1. din fondulu „pentru ajutorarea meseriașilorŭ din despărțământulu VI (Deva)" constătătoru din fl. 49.14.

2. din fondulŭ „despărţământuluĭ VI (Deva)“ constătătorŭ din fl. 29.43 să se distribue până la adunarea generală proximă a despărţământuluĭ cu totulŭ suma de fl. 60.

d) că d-lŭ Hossu Longinŭ oferă ca premiŭ pentru unŭ învĕţătorŭ, care va produce până la adunarea generală proximă a despărţământuluĭ, cea maĭ frumósă şcólă de pomăritŭ, 2 ⌗, a cărorŭ distribuire se concrede subcomitetuluĭ;

e) că adunarea generală proximă a despărţământuluĭ se va ţiné în comuna Secărêmbŭ;

f) că s'a primitŭ abdicerea directoruluĭ, a d-luĭ I. Papiŭ, care se mută cu locuinţa din Deva, şi i s'a mulţumitŭ pentru zelulŭ ce l'a desvoltatŭ în interesulŭ despărţământuluĭ; directorŭ s'a alesŭ d-lŭ Ioanŭ Simeonaşŭ, ear în locŭlŭ devenitŭ vacantŭ în subcomitetŭ prin promovarea d-luĭ I. Simeonaşŭ s'a alesŭ d-lŭ Alexandru Moldovanŭ. (Ex. Nr. 202/1890).

— Se constată, că primirea sumeĭ de fl. 162 s'a cuitatŭ pe cale presidială, şi că baniĭ aŭ întratŭ la cassa Asociaţiuniĭ şi s'aŭ contatŭ.

Conclusele adunăriĭ generale a despărţământuluĭ relative la examinarea raportuluĭ subcomitetuluĭ şi la raportulŭ comisiuniĭ pentru înscrierea de membri noĭ, precum şi cele privitóre la premiulŭ oferitŭ de d-lŭ Hossu Longinŭ, la defigerea loculuĭ pentru proxima adunare generală a despărţământuluĭ şi la întregirea subcomitetuluĭ prin alegerĭ nouĕ servescŭ spre sciinţă.

În ceea-ce privesce conclusulŭ relativŭ la distribuirea sumeĭ de fl. 60, din fondurile, de care dispune despărţământulŭ, comitetulŭ se va pronunţa numaĭ după ce i se va fi arĕtatŭ şi scopulŭ, pentru care va fi a se folosi suma numită.

De altă parte avêndu-se în vedere, că conformŭ §. 17 lit. *a)* din regulamentulŭ din 1869 taxele şi contribuirile de totŭ soiulŭ, astfelŭ şi taxele şi ofertele benevole dela membriĭ ajutătorĭ, colectate în despărţéminte, aŭ a se face pe séma fonduluĭ Asociaţiuniĭ şi aŭ a se trimite în tótă luna la comitetulŭ centralŭ, până la suma reclamată de trebuinţele despărţământuluĭ, pe care are să o defigă acestŭ comitetŭ în conţelegere cu subcomitetulŭ, conformŭ §. 27 din numitulŭ regulamentŭ: despărţământulŭ VI (Deva) să fie încunoscinţatŭ, că elŭ nu póte nicĭ întemea nicĭ alimenta fonduriĭ deosebite de fondulŭ Asociaţiuniĭ şi că în urmare sumele, care trecŭ preste cele reclamate de trebuinţele despărţământuluĭ (§. 27 din reg.), făcêndŭ parte din fondulŭ Asociaţiuniĭ, trebuescŭ administrate la acestŭ fondŭ.

Nr. 124. Comisiunea administrativă a comitatuluĭ Sibiiuluĭ prin hârtia de dto 1 Septemvrie a. c. Nr. 538, respundêndŭ la representaţiunea acestuĭ comitetŭ de dto 4 Iulie a. c. Nr. 113, ne încunoscinţéză, că înaltulŭ ministerŭ reg. ung. de culte şi instrucţiune publică prin ordinulŭ de dto 8 Augustŭ a. c. Nr. 32.927 a

decisŭ, că şcóla civilă de fete a Asociaţiunii nu póte fi învestită cu dreptulŭ de publicitate până nu vorŭ fi depusŭ tóte puterile didactice examenulŭ de cualificaţiune prescrisŭ pentru învĕţătorii dela şcólele de categoria şcólei nóstre, respective până nu se va fi satisfăcutŭ prescriselorŭ §§-lorŭ 17 şi 103 din articolulŭ de lege 38 din anulŭ 1868.

Comitetulŭ e invitatŭ, ca la timpulŭ seŭ, adecă după ce tóte puterile didactice vorŭ avé cualificaţiunea prescrisă, să reclame dreptulŭ de publicitate pentru şcóla Asociaţiunii (Ex. Nr. 213/1890).

— Spre şciinţă.

Nr. 125. Direcţiunea despărţĕmêntuluĭ XII (Dejŭ) prin hârtia de dto 7 Septemvrie a. c. subşterne spre revisuire protocolulŭ adunăriĭ generale a despărţĕmêntuluĭ, ţinute în Dejŭ la 7 Septemvrie a. c.

Din protocolulŭ subşternutŭ se vede:

a) că relativŭ la proïectulŭ de arondare alŭ acestuĭ comitetŭ, adunarea s'a pronunţatŭ într'acolo, ca despărţĕmêntulŭ XII (Dejŭ) să remână cu acelaşŭ teritorŭ, pe care 'l-a avutŭ până acuma, ba să se alăture la acestŭ despărţĕmêntŭ şi fostulŭ despărţĕmêntŭ alŭ Gherleĭ;

b) că deşi a expiratŭ periodulŭ prescrisŭ, reconstruirea subcomitetuluĭ s'a amênatŭ până la proxima adunare generală extraordinară, care se va ţiné în tómna acestuĭ anŭ şi anume la 15 Octomvrie a. c. totŭ în Dejŭ;

e) că cu ocasiunea adunăriĭ generale s'aŭ făcutŭ unele înscrieri de membri, carĭ aŭ plătitŭ taxele; despre acestea va raporta cassarulŭ despărţĕmêntuluĭ, când va trimite banĭ. (Ex. Nr. 217/1890).

Se constată, că cassarulŭ despărţĕmêntuluĭ XII (Dejŭ) d-lŭ Dr. G. Triponŭ, a transpusŭ la cassa Asociaţiunii suma de fl. 19 întrată dela membri din despărţĕmêntŭ.

Fiindŭ arondarea despărţĕmintelorŭ Asociaţiunii definitivŭ stabilită prin conclusulŭ adunăriĭ generale a Asociaţiunii, ţinute în anulă acesta în Reghinulŭ-săsescu, părerea adunăriĭ generale a despărţĕmêntuluĭ nu póte fi considerată, cu atâtŭ maĭ vêrtosŭ, că despărţĕmêntulŭ n'a profitatŭ de timpulŭ ce cu prisosinţă i s'a lăsatŭ, spre a se pronunţa în cestiune.

Cuprinsulŭ protocoluluĭ subşternutŭ servesce altfelŭ spre sciinţă.

Nr. 126. D-lŭ Simeonŭ Stoica, medicŭ cercualŭ în Rodna vechie, ofere spre cumpĕrare, pe lângă unŭ preţŭ convenabilŭ orĭ pe lângă tipărirea unuĭ anumitŭ numĕrŭ de exemplare, opulŭ sĕŭ întitulatŭ „Tratatulŭ bólelorŭ acute infectătóre“, în manuscriptŭ. (Ex. Nr. 233/1890).

— Nedispunêndŭ Asociaţiunea de mijlóce cu asemenea menţiune, ofertul d-luĭ Simeonŭ Stoica nu se póte primi.

Nr. 127. Cassarulŭ despărţĕmêntuluĭ XX (Blajŭ) d-lŭ Vasiliŭ Olteanŭ subşterne suma de fl. 110 taxe întrate dela membri vechĭ în despărţĕmêntŭ pentru anulŭ 1890. (Ex. Nr. 238/1890).

— Se cuitézĕ primirea sumeĭ de fl. 110, care s'a transpusŭ la cassa Asociaţiunieĭ spre contare.

Nr. 128. D-lŭ Drŭ Vasiliŭ Bologa, învĕţătorŭ la scóla civilă de fete a Asociaţiunieĭ, cere acum după ce a fostŭ numitŭ definitivŭ în postulŭ sĕŭ să i se îmbunătăţéscă salariulŭ dimpreună cu relutulŭ de cuartirŭ baremĭ cu 200—300 fl. şi ca să fiă orientatŭ, dacă după unŭ anumitŭ timpŭ de serviţiu se va puté ridica salarulŭ şi la şcóla nóstră, cum e obiceiulŭ pretutindinea (Ex. Nr. 242/890).

— Fiindŭ că se tractézĕ de o cestiune organisătorică, cererea luĭ învĕţătorŭ Dr. Vasiliu Bologa se transpune uneĭ comisiunĭ în persónele dlorŭ Partenie Cosma, Ioanŭ Popescu şi Gerasimŭ Candrea, are ţinêndŭ contŭ de prescrisele §-luĭ 9 al. 7 din „statutulŭ de organisare alŭ şcóleĭ Asociaţiunieĭ", să facă la timpulŭ seŭ propuneri comitetuluĭ.

Nr. 129. Medicĭĭ dela spitalulŭ Franciscŭ Iosefianŭ din Sibiiŭ în hârtia de dto 19 Septembre a. c. arĕtându, că cu apropierea timpuluĭ rece se sporesce şi numĕrulŭ morboşilorŭ, între carĭ partea cea maĭ mare sûntŭ românĭ, şi că mulţĭ dintre acestia cerŭ dela dênşiĭ cărţĭ de lectură, pentru ca să pótă satisface acelorŭ cererĭ se rógă, ca comitetulŭ să le trimită unele cărţĭ, reviste, ţiare etc, românescĭ, care vorŭ fi osebite din cându în cându din biblioteca Asociaţiunieĭ (Ex Nr. 243/890).

— Cererea se transpune bibliotecaruluĭ Asociaţiunieĭ spre a opina, dacă e cu putinţă împlinirea eĭ, compunêndŭ eventualŭ unŭ conspectŭ alŭ cărţilorŭ, carĭ s'arŭ puté dărui în scopulŭ arĕtatŭ.

Nr. 130. Directorulŭ dela şcóla civilă de fete a Asociaţiunieĭ, dlŭ Ioanŭ Popescu, raportézĕ comitetuluĭ, că în locŭlŭ d-şóreĭ Adela de Heldenberg, care s'a mutatŭ cu domiciliulŭ din Sibiiŭ, direcţiunea şcóleĭ a angagiatŭ pentru provederea musiceĭ instrumentale (a instrucţiuneĭ pe pianŭ) la elevele din internatulŭ şcóleĭ pe dlŭ Iuliu Schaefer, absolventŭ alŭ conservatoruluĭ din Lipsca, şi pe d-ra Victoria de Heldenberg.

— Spre sciinţă.

Nr. 131. Dlŭ Ioanŭ Lengyelŭ, advocatŭ în Deva, prin hârtia ddto 12 Septembre a. c. se rógă pentru câte unŭ stipendiŭ de 50 fl. din cele întemeiate de institutulŭ „Albina", pe séma fiicelorŭ sale Valeria şi Veturia. (Ex. Nr. 227/890).

— Singurulŭ stipendiu liberŭ de 50 fl. se conferă pentru anulŭ şcolarŭ 1890/91 uneia din fiicele dluĭ I. Lengyelŭ.

Nr. 132. Aŭ întratŭ la comitetŭ taxe dela membrĭĭ: Medanŭ Andreiŭ, preotŭ în Somcuta-mare, 5 fl. pro 1890; Petru Irimie, proprietarŭ în Hondolŭ, 101 fl. taxa de membru pe viaţă şi pentru

diplomă; Sabinŭ I. Piso, comerciantŭ în Hondolŭ, 6 fl. pro 1890; Iosifŭ Iancu, proprietarŭ în Sĕcărâmbŭ, 6 fl. pro 1890; Petru A. Mihuţŭ, preotŭ în Hondolŭ, 6 fl. pro 1890: Petru Gaborŭ, preotŭ în Certegiulŭ super., 6 fl. pro 1890; Ilie Piso, preotŭ în Măgura, 6 fl. pro 1890; Simeonŭ Chiriacŭ, preotŭ în Banpatacŭ, 6 fl. pro 1890; Franciscŭ Hossu Longinŭ, advocatŭ în Deva, 5 fl. pro 1889; Elena Popŭ Hossu Longhinŭ, în Deva, 5 fl. pro 1889; Alexandru Moldovanŭ, proprietarŭ în Deva, 5 fl. pro 1889; Ioanŭ Simonaşŭ, asesorŭ la sedria orfanală în Deva, 5 fl pro 1889; Avramŭ Păcurarŭ, protopresbiterŭ în Ilia, 5 fl. pro 1889; Alexiu Olariu, preotŭ în Gurasada 5 fl. pro 1889; Augustinŭ Nicóră, proprietarŭ în Deva, 10 fl. pro 1888 şi 1889; Popŭ Stefanŭ, protopopŭ în Mihalţŭ, 5 fl. pro 1890; Dr. Teodorŭ Mihaly, advocatŭ în Dejŭ, 5 fl. pro 1890; Teodorŭ Hermanŭ, protopopŭ în Dejŭ, 5 fl. pro 1889; George Gradovicĭ, advocatŭ în Dejŭ, 6 fl. pro 1889; Berinde Alexiu, protopopŭ în Seini, 5 fl. pro 1890; Ioanŭ Germanŭ, profesorŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Iosifŭ Hossu, canonicŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Mateiŭ P. Simeonŭ, canonicŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Ioanŭ M. Moldovanŭ, canonicŭ în Blajŭ 5 fl. pro 1890; Silvestru Nistorŭ, profesorŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Dr. Ioanŭ Raţŭ, canonicŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Vasilie Olteanŭ, advocatŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Georgiu Vancia, provisorŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Antoniu Vestemianŭ, canonicŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Petru Solomonŭ, profesorŭ în Blaşŭ, 5 fl. pro 1890; Dumitru Turcu jun., comerciantŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Vasiliu Turcu, comerciantŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Ioanŭ Orga, vice-rector în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Aronŭ Papiŭ, profesorŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Dr. Alexandru Popŭ, medicŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Aureliu P. Bolu, revisorŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Alexiu Viciu, profesorŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; George Bărbatŭ, v. protopopŭ în Blajŭ, Dr. Isidorŭ Marcu, profesorŭ în Blajŭ, Dr. Vasile Hossu, profesorŭ în Blajŭ câte 5 fl. pro 1890; Dr. Augustinŭ Bunea, secretarŭ metropolitanŭ în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; Stefanŭ Popŭ, vice-notar în Blajŭ, 5 fl. pro 1890; şi Ioanŭ Manŭ, proprietarŭ în Riciulŭ de câmpiă 6 fl. pro 1890.

— Spre sciinţă.

Sibiiŭ, d. u. s.

G. Bariţiŭ m. p.,
preşedinte.

Dr. I. Crişianŭ m. p.,
secretarŭ II.

Verificarea acestuĭ procesŭ verbalŭ se încrede dlorŭ: I. St. Şuluţŭ, Leontinŭ Simonescu, I. G. Popŭ, N. Frateşiŭ.

S'a cetitŭ şi verificatŭ. Sibiiŭ, la 27 Septemvrie 1890.

Nicanorŭ Frateşŭ m. p. **Leontinŭ Simonescu** m. p.

Editura Asoc. trans. Redactorŭ: I. Popescŭ. Tiparulŭ tipogr. archidiec.